

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**

**ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNE YOL AÇAN NEDENLERİN TÜM BOYUTLARIYLA İNCELENEREK KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ MEKANİZMALAR GELİŞTİRİLMESİ İLE ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİN KATILIMLARININ SAĞLANMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN**

**MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU  
(10/1912, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379)**

**TUTANAK DERGİSİ**

**2'nci Toplantı  
6 Ocak 2026 Salı**

*(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)*

**İÇİNDEKİLER**

**I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR**

**II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI**

1.- Komisyon Başkanı Müşerref Pervin Tuba Durgut'un, Komisyonun temel görevine, çocuk suçluluğun etkileyen faktörlere, Komisyonun bugünkü gündeminde yer alan konulara ve dinlenecek akademisyenlere ilişkin açıklaması

**III.- SUNUMLAR**

1.- Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Aliye Mavili'nin, sosyal hizmet perspektifinden suça sürüklenen ve mağdur çocuklara ilişkin mevcut tablo, temel kavramlar, çocukların suça yönelmesine neden olan unsurlar, yapısal sorunlar ve politika önerileri hakkında sunumu

2.- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doçent Doktor Zeki Karataş'ın, adalet sistemi perspektifinden suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklar, suça sürüklenme nedenleri, istatistikler ve çocuk adalet sistemi içerisinde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalar hakkında sunumu

3.- Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Betül Ulukol'un, suçluluk ve biyolojik belirleyicilik, suça sürüklenen çocukların temel özellikleri, suç tipleri, biyolojik ve sosyal riskler ile öneriler hakkında sunumu

**IV.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI**

**A) Görüşmeler**

1.- Profesör Doktor Aliye Mavili, Doçent Doktor Zeki Karataş ve Profesör Doktor Betül Ulukol'un yaptıkları sunumlara ilişkin görüşme

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**  
**ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNE YOL AÇAN NEDENLERİN TÜM BOYUTLARIYLA İNCELENEREK KORUYUCU VE**  
**ÖNLEYİCİ MEKANİZMALAR GELİŞTİRİLMESİ İLE ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİN KATILIMLARININ**  
**SAĞLANMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI**  
**KOMİSYONU**  
**(10/1912, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379)**

-----0-----  
**2'nci Toplantı**  
**6 Ocak 2026 Salı**  
-----0-----

**I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR**

TBMM Çocukların Suça Sürüklenmesine Yol Açan Nedenlerin Tüm Boyutlarıyla İncelenerek Koruyucu ve Önleyici Mekanizmalar Geliştirilmesi ile Çocukların Toplumsal Yaşama Etkin Katılımlarının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu saat 15.08'de açıldı.

Komisyon Başkanı Müşerref Pervin Tuba Durgut, Komisyonun temel görevine, çocuk suçluluğun etkileyen faktörlere, Komisyonun bugünkü gündeminde yer alan konulara ve dinlenecek akademisyenlere ilişkin açıklama yaptı.

Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Aliye Mavili tarafından, sosyal hizmet perspektifinden suça sürüklenen ve mağdur çocuklara ilişkin mevcut tablo, temel kavramlar, çocukların suça yönelmesine neden olan unsurlar, yapısal sorunlar ve politika önerileri,

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doçent Doktor Zeki Karataş tarafından, adalet sistemi perspektifinden suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklar, suça sürüklenme nedenleri, istatistikler ve çocuk adalet sistemi içerisinde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalar,

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Betül Ulukol tarafından, suçluluk ve biyolojik belirleyicilik, suça sürüklenen çocukların temel özellikleri, suç tipleri, biyolojik ve sosyal riskler ile öneriler, Hakkında sunum yapıldı.

Profesör Doktor Aliye Mavili, Doçent Doktor Zeki Karataş ve Profesör Doktor Betül Ulukol'un yaptıkları sunumlara ilişkin görüşme yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, saat 18.11'de toplantıya son verildi.

6 Ocak 2026 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.08

BAŞKAN: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa KÖSE (Antalya)

SÖZCÜ: Ümmügülşen ÖZTÜRK (İstanbul)

KÂTİP: Naci ŞANLITÜRK (Ordu)

---- 0 ----

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Komisyonumuzun değerli üyeleri, sayın akademisyenlerimiz ve değerli basın mensupları; hepiniz hoş geldiniz.

Çocukların Suça Sürüklenmesine Yol Açan Nedenlerin Tüm Boyutlarıyla İncelenerek Koruyucu ve Önleyici Mekanizmalar Geliştirilmesi ile Çocukların Toplumsal Yaşama Etkin Katılımlarının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonunun 2'nci Toplantısı için bir aradayız.

Toplantı yeter sayımız vardır, toplantımızı açıyorum.

## II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Müşerref Pervin Tuba Durgut'un, Komisyonun temel görevine, çocuk suçluluğun etkileyen faktörlere, Komisyonun bugünkü gündeminde yer alan konulara ve dinlenecek akademisyenlere ilişkin açıklaması

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Bugün, burada, suça sürüklenen çocukların yanı sıra suçtan etkilenen, mağdur edilen ve hayatını yitiren çocuklara karşı duyduğumuz ortak sorumlulukla bir araya gelmiş bulunuyoruz. Bu Komisyonun temel görevi her çocuğun yaşam hakkını, güvenliğini ve onurunu korumaya katkı sunmak, mağduriyetleri gidermeye yönelik kalıcı ve etkili politikalar geliştirmek ve toplumda adalet duygusunu güçlendirmektir. Mağdur ailelerin yaşadığı tarifsiz acı toplumun vicdanında derin yaralar açmaktadır, bu acılara kayıtsız kalmamız düşünülemez.

Dünya genelinde, UNICEF, UNODC ve OECD raporları ekonomik dalgalanmalar, göç hareketliliği, pandemi sonrası toplumsal izolasyon, dijital riskler ve madde kullanımındaki artışın çocuk suçluluğunu etkilediğini ortaya koymaktadır. Birçok ülkede okulu bırakma oranlarının yükseldiği, akran zorbalığının dijital mecraya taşındığı, suç örgütlerinin çocukları daha kolay hedef aldığı ve özellikle büyükşehirlerde sosyoekonomik kırılganlıkların çocukları savunmasız bıraktığı görülmektedir. Bu tablo bizlere çocuk suçluluğunun yalnızca bireysel davranışlar üzerinden ele alınamayacağını açıkça göstermektedir. Sorunun ekonomik, toplumsal, hukuki ve çevresel boyutlarıyla birlikte bütüncül ve disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirilmesi gerekmektedir. Komisyonumuzun çalışmaları da bu anlayış doğrultusunda, bilimsel veriye dayalı, sahaya temas eden ve çözüm odaklı bir çerçevede sürdürülmektedir. Bugünkü toplantımızda bu çok boyutlu meselenin farklı yönlerini ele alacak son derece kıymetli sunumlar dinleyeceğiz. İlk olarak, suça sürüklenen ve mağdur çocuklara genel bir bakış sunmak üzere Profesör Doktor Aliye Mavili bizimle olacak. Sayın Mavili sosyal hizmet perspektifinden mevcut tabloyu, temel kavramları ve yapısal sorunları ele alarak toplantımız için güçlü bir çerçeve sunacaktır. Ardından "Türk Adalet Sistemi Perspektifinden Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklar, Suça Sürüklenme Nedenleri, İstatistikler ve Uygulamalar" başlığı altında Doçent Doktor Zeki Karataş'ı dinleyeceğiz. Sayın Karataş hukuki süreçler ile sosyal gerçeklik arasındaki ilişkiyi saha deneyimi ve akademik veriler ışığında değerlendirecektir. Son olarak ise Profesör Doktor Betül Ulukol suça sürüklenen çocukların temel özellikleri, suç tipleri ve suçlu profili üzerine bir sunum gerçekleştirecektir. Sayın Ulukol'un değerlendirmeleri, çocukların suça sürüklenme sürecinin sağlık, gelişim ve koruyucu sistemler açısından daha iyi anlaşılmasına önemli katkılar sunacaktır. İnanıyorum ki bugün yapılacak sunumlar ve gerçekleştirilecek değerlendirmeler çocukların korunmasına yönelik politikalarımızı daha güçlü, daha etkili, daha sürdürülebilir hâle getirme yolunda bizlere önemli katkılar sunacaktır.

Şimdi toplantı gündemimize geçiyorum ve Komisyonumuzun çalışmalarına sağlam bir çerçeve sunmak ve mevcut durumu bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek üzere alanın Türkiye'deki en yetkin ve en öncü isimlerinden biriyle başlıyoruz. Sayın Aliye Mavili sosyal hizmet disiplininin Türkiye'de kurumsallaşmasında önemli rol üstlenmiş, akademik birikimi ve saha deneyimiyle öne çıkan bir bilim insanıdır, Hacettepe Üniversitesi'ndeki köklü akademik geçmişinin ardından Selçuk Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünün Kurucu Başkanlığını yapmıştır, hâlen Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı ve Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Vaka yönetimi, aile içi şiddetle mücadele, çocuk refahı ve iletişim teknikleri alanında uluslararası standartlarda çalışmaları bulunan Profesör Doktor Mavili "Ergenlikle Benlik İmajı" adlı çalışmasıyla Mualla Öztürk Anısına Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Ödülü'ne layık görülmüştür. "Sosyal Hizmet Sözlüğü" ve Psikodramaya Derinlemesine Bakış" başta olmak üzere birçok temel eserin yazarıdır.

Sayın Hocam, sizi dinliyoruz şimdi.

## III.- SUNUMLAR

1.- Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Aliye Mavili'nin, sosyal hizmet perspektifinden suça sürüklenen ve mağdur çocuklara ilişkin mevcut tablo, temel kavramlar, çocukların suça yönelmesine neden olan unsurlar, yapısal sorunlar ve politika önerileri hakkında sunumu

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, zor bir konuda konuşuyor olmak ve birtakım politika önerilerini bütünleştirerek sunarken her şeyi kapsayıcı olamayacağımın bilinmesini isterim çünkü doktora çalışmasını yapmadan önce, ilk defa, ODTÜ'de yüksek lisans tezimi hazırlama sürecinde "Çok sosyal hizmet kokuyor, sosyoloji tezi değil." diye bir eleştiri almıştım ve çalışan çocuklar konusuna yönelik bir projede

çalışırken bu projeyi biraz rafa kaldırmıştık ama sevgili Doçent Doktor Zeki Karataş arkadaşım ile doktora çalışması yaparken ve sonraki süreçlerde aileyle çalışırken denetimli serbestliğin aslında çocuk suçluluğunda ne kadar multidisipliner, önemli bir sosyal müdahale olduğunu çok net vurguladık. Bizim derdimiz şu sosyal hizmet açısından: Öncelikle, suçluluğun son dönemde, 2025 yılında, 2024'teki istatistiklere göre yüzde 13 oranında artmasının çok ciddi bir problem olduğuna hepimiz inanıyoruz. Burada, bu artış neden bu kadar oldu? Yani 178 bin küsurdan 600 bin küsura ulaşmış bir çocuk suçluluğu, nüfusun bir yılda artışına baktığımız zaman gerçekten bizi düşündürten bir parçaya bürünmüş durumda. Yüzde 13,3 oranında yani toplam olarak 178 binden 202 bine, ondan sonra da 600 bine ulaşan oranların, 12-18 yaş grubunda... Ülkemizde 13 yaşında başlayan suç çağı olarak kabul edilen davranışın, riskli davranışın, Medeni Kanun'da tanımlanan davranışın suça giriyor olması. 13 yaşında olması bizim açımızdan sıkıntı mı? 7 yaşımdan itibaren suç tanımı yapan pek çok ülke var ama 16 yaşına yönelik de giden pek çok ülke var. Mesela, işte, Danimarka, Finlandiya ve Norveç gibi sosyal refahın öncü devletlerinde, 16 yaşımdan itibaren, çocuk suç işlediği zaman cezai soruşturma ve kovuşturma işlemlerine başlanıyor. Şimdi, bizim açımızdan, sosyal hizmet açısından beni düşündürten çok temel gerçeklik şu: Bizim suç odaklı ve mahkûmiyet odaklı tedbir kararlarıyla uğraşan bir konumda olmamız kritik ettiğimiz mesele çünkü biz, suça gelene kadar çocuğun konumunda, çocuğun bireyselliğinde, ailesinde ve toplumsal koşullardaki üçlü ekosistem yaklaşımını çok önemsiyoruz. Nedenim de şu: Niye bireysel diyorum? Bazı çocukların ağır sosyopatik kişilik bozuklukları -ki hocam bunları vurgulayacak, ben o alanlara hiç girmiyorum- sürekli olarak toplumsal kurallar sistemine muhalefet eden bir konuma götürmeyle karşı karşıya bırakıyor bizi ve bizim açımızdan... Mesela, geçen hafta, Emniyette, madde bağımlılığı konusunda uluslararası toplantıda da aile ve çocuklar arasında madde bağımlılığının artışına yönelik bir risk alanı çok net ortaya koymuştuk. Şimdi, bu boyutta, bizim açımızdan "ailesel" dediğimiz... Bireyselle girmeden önce, bireyseli tanımlayayım: Engellilik, sosyopatik kişilik bozukluğu, madde kullanma ve ailede şiddet deneyimi yaşıyor olması çocukların suça yönelmesi için... Bir de yoksulluk... Gerçekten de bağımlılıkla meşgul birisinin suçlu, hükümlü bir aile üyesinin olması da bizim açımızdan çok önemli bir risk faktörüdür çocuğun bireysel özellikleri açısından, suça teşvik eden unsurları açısından.

İkincisi: "Ailesel" dediğimde, biraz önce saydığım yoksulluk, ailede şiddetin varlığı ve gerçekten de kendi içinde kalabalık bir aile olması, babanın madde bağımlısı olması, babanın işsiz olması, annenin yeteri kadar denetim yapamaması yani aile birlik ve bütünlüğünün bozulduğu ailelerde çocukların ailesel özelliklerinin suça yönelmeyi sağlayan temel bir unsur olduğunu da görüyoruz. Toplumsala baktığımızda da çok önemli, bulunduğum illerde... Biraz metin dışında konuşuyorum, özür dilerim ama sevgili Zeki'yi burada görünce onun anlatacağı şeylere bulaşma, sen kendi gözlemlerini irticalen konuş dedim. Toplumsal açıdan da bizim için ekosistem yaklaşımının şöyle çok önemli bir parçası var: Ailenin yaşadığı mahallenin suça yönelik uyarılar veriyor olması, o bölgede çalışanların bir bölümünün işsiz ya da maddeye bulaşmış ya da madde satıcısı olmaları bizim açımızdan o uyarıyı toplumsal düzeyde pekiştiren bir şey. Yoksul mahalleler, evin konumu, evdeki ihtiyaçların karşılanamamış olması, çocuğun babasının hükümlü olması ve de çok sayıda çocuk olması şiddet deneyiminde çok net belirli bölgelerde alışılmış bir toplumsal uyarı etkisi yapıyor. Şimdi, ekosistem yaklaşımını da tam buna bağlamak istiyorum. Ekolojik çevrenin bu kadar uyarı etkisi yapıp çocuğun aile içinde güçlü bir şekilde güçlendirilerek sosyalleşmesinden -o bölgedeki okulların- eğitime devam edememesinden, çocukların, eğitimden ayrılmasından -düşük eğitim düzeyi çok belirgin bir toplumsal problem ağı çünkü- çocukların ilkokulu terk ederek uyuşturucu satıcısıyla... Gerçekten de koruyamadığımız, öldürülen çocuklarımız da oldu koruma altına aldıklarımız içinde. Şimdi, denetimli serbestliği vurgulayarak da bunu geçmek istiyorum. Biraz toplumsal açıdan ülkemizin yasal sistemindeki gelişmeleri... 1982'de ilk defa çocuk mahkemeleri ve 87 yılında Çocuk Mahkemelerinin Kurulmasına Dair Kanun'un çıkarıldığı zaman biz sosyal inceleme raporlarının ne kadar önemli olduğunu vurgulayıp 12-14 yaşındaki çocukların ailesi içinde incelenerek değerlendirilmesi gerektiğinin önemini ortaya koymuştuk. Çocuk mahkemeleri o zaman çok azdı ama şu anda 83 ilde, İstanbul'un da iki bölgesinde olmak üzere çocuk mahkemesi var. Bunların belki sayısı artmıştır -son sayılarda güncelleme yapamadıysam affınıza sığınıyorum- 30'a yakın çocuk ağır ceza mahkemesi kurulmuş ve aynı zamanda, mesela tedbir, soruşturma ve kovuşturma sırasında çocuklarla ayrı görüşme odasının olması mahkemelerde bizim açımızdan çok önemli bir sosyal destek sistemi gibi algılandı. Ancak şöyle sıkıntılarımızı yaşamaya başladık: Mesela, ihmal ve istismarla tedbir kararları alınma sürecinde çocukların ailesinin deşifre edilmesinin, kendisinin damgalanmasının, kendisinin yaftalanmasının çok büyük bir problem olması, bu suçun çocuktaki kemikleşmesini ve de toplumdan dışlanarak, eğitim sisteminden de koparak aile içinde de ciddi anlamda bir engelli hâline gelmesinin ortaya çıkmasının derdiyle uğraştık. Denetimli serbestlik, aslında 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu'nun çıkarılması sürecinde bizim açımızdan çok önemli bir yasa niteliğindedi. Adalet Bakanlığı, Aile Bakanlığı ve de sosyal hizmetlerin bütününe multidisipliner çalışmasıyla yürüttüğümüz bir sistem denetimli serbestlik. Ama idealinde olduğu 2005'teki yasanın denetimli serbestlikle yürütmesinde şöyle sıkıntılarımız oldu: Sevgili Zeki'nin tezini yazdığımız sırada, biz onarıcı adalet sisteminin çok önemli bir savını savunduk entelektüel olarak, teorik olarak; onarıcı adalette sosyal koşulları, aile koşullarını ve bireyin eğitim hakkında mahrum olarak kendi ailesi ve toplumuyla ilgili ortada bulunan koşulları değiştiren, dönüştüren bir sistem kurmak. Yani önleyici ve koruyucu hizmetler ile rehabilite edici hizmetleri iki ana başlıkta tuttuğumuzda, önleyicilik ve koruyuculuk ailenin risk alanlarının, biraz önce metnin başında sunduğum o risk alanlarının çocukların gözetimi, denetimi teşhisinde ve sosyal incelemesinde bizim için çok önemli bir müdahale alanı olmasını bekledik fakat şöyle bir durum çıktı karşımıza: 12-14 yaş grubunda suça yönelmiş çocukların ev ziyareti yapılarak sosyal incelemesiyle ilgili yeterli uzman sayımızın olmaması gerçeğiyle mücadele ediyoruz. Şimdi, ailenin evdeki uyarı faktörlerini -biraz önce anlattığım- babanın bir sosyopat olmasını, evde başka ruh sağlığı sorunları olanların olmasını, annenin insan ticareti içinde olmasını ya da o mahallede ciddi anlamda buna yönelik bir sosyal indikatör ağının olmasını incelemek üzere denetimli serbestlik uzmanlarının gidemediği bir durum var yeteri kadar uzman olmaması nedeniyle. O çocukların koruma ve rehabilitasyon sisteminde de 14-18 yaş grubunda yüzde 2'sinin incelemesinin ev ziyaretiyle yapılabilmesi çok büyük problem, bu yüzde 2'nin şimdilerde yüzde 10'a çıkmış olması suça yönelme oranında artışların bu alanda yapılacak ve yapılmasını beklediğimiz müdahalelerde çok kısıtlı kaldığımızı gösteriyor. O zaman, çok sayıda denetimli serbestlik uzmanının bireyle, ailesiyle ve toplumsal koşullarla ilgili yani okul çevresinden ailenin yaşadığı mekâna, aile içindeki üyelerin rol dağılımına, aile bütünlüğünün korunma ve kollanmasıyla ilgili henüz daha sıkıntılar ortaya çıkmadan bu çocukları... Bir sosyal hizmetin temel fonksiyonu bakımdır, sosyal kontrol ve rehabilitasyon işlevi bizim mesleğimizin ana odağıdır.

Bakımı nede veririz? Bu çocukları koruma altına aldığımız zaman kendi kurumlarımızda, o çocukların uyuşturucu kullananları varsa uyuşturucudan arındırma sorumluluğumuz vardır o çocukların kendisinin satıcı olmaması, suça yönelmemesi için. Ki yüzde 40'a yakın grup -2024'teki son istatistiklerde- ciddi saldırganlık ve öfkeyle uğraşan, yüzde 35'i de tehditle uğraşan bir grup yani suça yönelmiş çocuğun yüzde 75'inin dürtü kontrolü, öfke kontrolü ve kendisiyle ilgili davranış düzenlemesine ihtiyacı var. Bu gruplarda daha derinlikli çalışma yapılamamasının nedeni... Kurumdaki normal çocuklarla kaldığı zaman -bizim derdimiz- bu grubun denetim içinde ıslaha yönelik, tedbirlere yönelik koruma altında olamamasıyla ilgili eleştirimiz var. Peki "Ne yapacağız?" dediğimizde -zannediyorum, saatimi aştım- şöyle bir öneri getireyim, politika önerileri olarak: Eğitim Bakanlığının okullardan ayrılan çocukların ciddi anlamda bir risk alanı olarak sokağın çocukları kalma olasılığının önüne geçmesi lazım. Mahallî düzeydeki toplum merkezlerinin, aile yaşam merkezlerinin klinik odaklı çalışma yapan, müdahale yapan merkezler hâline gelmesi lazım. Yani ailenin bütünlüğüne yönelik repertuvarlarımızda, müdahalelerimizde eğitim verdiğimiz gençler, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve madde bağımlısı uzmanı dediğimiz psikiyatristlerin aileyle birlikte bütünlüklü çalışmasını sağladığımız zaman okuldaki öğretmen ya da oradaki PDR merkezleri de etkili olarak tespit ediyor ama evle çalışma, sistemle çalışma ve mahalleyle çalışmayı yapamadığımız zaman o çocuklar eleğin altına düşen, suçu yönelmiş, madde bağımlısı ya da bir aday grup tarafından, çete tarafından öldürülen çocuklar hâline geliyor. Şimdi, onarıcı adalette ise bizim temel derdimiz, bu grubun önleme, yönlendirme ve ciddi anlamda koruma tedbirleriyle... Önleme ve yönlendirme dediğimizde multidisipliner bir çalışma gerekiyor. Evdeki babanın detoksifikasyondan geçmesi sağlanamazsa o çocuk gerçekten satıcı olarak... Kuruma yerleştirdiğimiz çocuğu koruyamadığımız vakalarımız vardı ve kurumdan gidip bir para tahsili yaparken öldürüldü o çete grubu. Şimdi, bizim bu alandaki çaresizliğimiz sosyal devlet ilkesiyle problematik hâlde oluyor. Yasaları koyduk; 2005'te denetimli serbestliğin gözetim, koruma, sosyal rehabilitasyon odağındaki bütün hedeflerimizi belirledik ama sosyal politika odağındaki denetim ya da aile politikasını sürdürmede yeteri kadar güçlü bir şekilde sistemin başında o alanı, o sistemi değiştiremiyoruz, dönüştüremiyoruz. Onun için, Adalet Bakanlığı, Aile Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığında psikolojik danışma ve rehberlik, gerekirse okul sosyal hizmeti ve Sağlık Bakanlığının bütün profesyonellerinin bu grupların risk alanlarında -yoksulluk, göç, aile içi şiddet, boşanma- çocuğun eğitim biriminden uzaklaşmasının önüne geçen onarıcı adalet sisteminin gereklerini yapıyor olması lazım. Bu alanda kurumlar arası koordinasyon ve iş birliği -son söz olarak bunu söyleyeyim- Adalet Bakanlığında Aile Bakanlığına kadar, Millî Eğitim Bakanlığında Sağlık Bakanlığına kadar bütün disiplinlerdeki uzman kadrosunun kişi odaklı... Bu, suça yönelmiş adli bir süreç değil; bu, toplum güvenliğini tehdit eden çok önemli bir toplumsal sorundur. Bu sorunu sorunlar ortaya çıkmadan ele alıp toplumun geleceği, umudu çocuklarımızın değişim ve dönüşümü değil kendisini gerçekleştirme hakkından mahrum olmadan eğitim alıp gerekirse sporla, sanatla kendisini gerçekleştiren donanımlara sahip olarak sağlıklı bir bireyselliğe sahip olmasının teminatının bu masanın etrafındaki bütün değerli milletvekillerinin ve çalışan uzmanların hedefi olduğuna inanıyorum. Sorunları biliyoruz, yapılması gerekenleri biliyoruz, yapılması gerekenlerle ilgili profesyonel rol ve sorumluluklar açık. Politikanın gereği eylemde olmaktır. Politikalar sadece idealize edilmiş hedefler demeti değildir. 2005'te Çocuk Koruma Kanunu'nda biz bütün yapacaklarımızı koyduk, yaptık ama bu oranın artıyor olması, denetimli serbestliğin onarıcı adalet olarak çocuğun yüksek yararına; çocuğun ve ailesinin, toplumsal koşulların, bireyselliğin en sağlıklı gelişmesi yararına sürmesi için eylemde bulunmamız lazım, müdahale planlarımızın işlevsel olması lazım, devam ediyor olması lazım, rehabilitasyon ve kontrol mekanizmalarımızın da bulunulan çevrede daha aktivist gitmesi lazım.

Evet, benim söyleyeceklerim bu kadar. Hepinize saygılar sunuyorum. Zannediyorum çok değerli uzmanlarla tamamlanacaktır toplantı. Kusurlarım ve dağınık konuşmamdan dolayı kusura bakmayın ama zannediyorum ki çatıyı kurduk; güzel zanaatkâr, genç arkadaşım tamamlayacaktır.

Saygılarımla efendim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Çok teşekkür ediyoruz Hocam.

Biz de bu Komisyonun hem çalışma metodolojisini hem de raporlama metodolojisini belirlerken sizin sunumunuzu inşa ettiğiniz sosyolojik modeli baz aldık, onu temellendirdik. Teşekkür ediyorum, bütünsel bir bakış açısı sundunuz.

Şimdi benim şöyle bir önerim olacak: Biz bugünkü kıymetli akademisyenlerimizi belli bir bütünsellik içinde, konu bütünselliği içinde davet ettik. Sırayla akademisyenlerimizi dinledikten sonra -hepsini orada inşallah ağırlayalım- sorularımızı not edelim, bir bütünsellik içinde de sorularımızı soralım.

Şimdi, o hâlde, suça sürüklenen ve mağdur çocuklara sahadaki uygulama deneyimini akademik bilgiyle birleştiren bir perspektiften bakacağız şimdi. Zeki Karataş Hocamız sosyal hizmet disiplini, özellikle klinik sosyal hizmet, çocuk adalet sistemi, bağımlılıkla mücadele ve maneviyat odaklı sosyal hizmet alanlarında uzmanlaşmış bir akademisyendir. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta, aynı zamanda Aile ve Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünü yürütmektedir. Suça sürüklenen çocuklar ve dezavantajlı gruplar üzerine gerçekleştirdiği derinlemesine nitel araştırmalarla literatüre önemli katkılar sunan Karataş "Kavramsal ve Güncel Boyutlarıyla Sosyal Sorunlar" gibi temel eserlerin editörlüğünü ve yazarlığını üstlenmiştir. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla yürüttüğü danışmanlık çalışmalarıyla da sahaya doğrudan temas etmektedir.

Kıymetli Hocam, şimdi mikrofonu size veriyoruz. Planlanan süremiz yirmi dakika ama artı beş, eksi beş olabilir tabii ki.

2.- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doçent Doktor Zeki Karataş'ın, adalet sistemi perspektifinden suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklar, suça sürüklenme nedenleri, istatistikler ve çocuk adalet sistemi içerisinde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalar hakkında sunumu

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Saygıdeğer milletvekillerim, çok değerli katılımcılar; ben de Komisyon çalışmalarının ülkemiz için, milletimiz için, çocuklar için hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Ben uzun yıllar çocuk koruma sisteminde çalıştım sosyal hizmet uzmanı olarak, daha sonra akademiye geçtim. Doktora tezim esnasında Türkiye'nin iki büyük çocuk cezaevinde araştırma yaptım, suça sürüklenen çocukları çalıştım çocuk adalet sistemi

kapsamında. Hem Ankara Sincan Cezaevi kampüsünde çocuklar için ayrılan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, Çocuk Eğitimevinde hem de İstanbul Maltepe'de çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında araştırmalar yaptım.

Dolayısıyla, çocuk adalet sistemi içerisinde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarla ilgili böyle genel bir çerçeve çizmeyi düşünüyorum. Çocuk adalet sistemini biz sosyal hizmet akademisyenleri olarak çocuk refahı alanının içerisinde değerlendiriyoruz. Dolayısıyla, çocuk koruma sisteminin içerisinde bir yapı olduğunu ifade ediyoruz. Çünkü neden? Biz çocuk koruma sistemini tam, bütün boyutlarıyla çalıştıramadığımızda çocuk aslında adli sistemle tanışıyor. Dolayısıyla, asıl burada güçlendirilmesi gereken sistem, aslında çocuk koruma sistemi. Dolayısıyla, bu sistem içerisinde bir çocuğu koruyamadığımız zaman çocuk adli sistemle karşılaşmak zorunda kalıyor.

Çocuğun refahının sağlanması gerektiği, en temelde Anayasa'da ifade ediliyor biliyorsunuz. Yani devlet her çocuğun korunma ve bakımından sorumlu olduğunu ifade ediyor, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyacak tedbirler alınması gerektiğini söylüyor. Dolayısıyla, çocuk refahı alanının anayasal olarak aslında garanti altına alınmış ve örgütlenmesi gereken, yapılması gereken bir alan olduğunu ifade edebiliriz.

Biz en temelde çocuk koruma sistemini ve çocuk adalet sistemini iki boyuta ayırıyoruz. Bir, erken uyarı alanı; iki, müdahale alanı. Şu anda biz Türkiye'de daha çok müdahale alanıyla aslında suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmetleri ya da uygulamaları yürütüyoruz. Erken uyarı alanıyla ilgili de son zamanlarda yani tam anlamıyla bir örgütsel yapı olmasa da çeşitli programlar ve projeler kapsamında bu alanla ilgili de hem Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının hem Millî Eğitim Bakanlığının hem de Sağlık Bakanlığının birtakım takip sistemleri olduğunu biliyoruz.

Türkiye'de tüm risk altındaki çocuklarla ilgili aslında denendi, UNICEF'in öncülüğünde Bursa'da pilot uygulama yapıldı, EU sistemi -erken uyarı sistemi- diye. Bu sistemle, valilikte kurulan bir birimle risk altındaki çocukların takibi sağlandı burada aslında ama daha sonra, Türkiye'ye yaygınlaştırılması noktasında birtakım işte, bakanlıklar arası koordinasyon konusunda engeller çıkınca tam yaygınlaştırılmadı. Daha sonra, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Çocuk Erken Tanı ve Uyarı Sisteminin modellenmesiyle ilgili bir çalışma yapıldı; ben de bu çalışmada yer aldım, bir buçuk yıl bu çalışmada danışmanlık yaptım. Daha sonraki bazı aksaklıklar nedeniyle bu süreç yine yarıda kaldı ama biz eğer çocuk adalet sistemini daha etkili hâle getirmek istiyorsak bu alana biraz yoğunlaşmamız gerekiyor. Dolayısıyla, ben Komisyonda özellikle bu alanla ilgili yapılması gereken Türkiye'deki hem mevzuat altyapısı hem uygulama modeli olarak katkı sunmak istiyorum ayrıca.

Şimdi, ben -kendim doktora tezinde- çocuk koruma sistemini çok iyi bilen birisiyim çünkü on yıl orada uygulama yaptım, çocuk adalet sistemine de zaman zaman bilirkişi olarak dâhil oldum ama araştırma esnasında sisteme girdiğimde sistemin gerçekten devasa ve ürkütücü bir boyutta olduğunu gördüm yani çocuğun yerine koydum kendimi. Adli kolluk bu sistemin giriş kapısı, daha sonra savcılık, çocuk mahkemeleri, ceza infaz kurumu derken her birinin ayrı ve kendine ait bir mevzuatı olduğunu çok rahatlıkla görebiliyoruz. Dolayısıyla, burada çocuk olmak çok zor, onu söyleyeyim. Çocuğun bu yapıdan sağlıklı bir şekilde yeniden toplumsallaşacak şekilde çıkmasının da biraz zor olduğunu gördüm, biraz bunlar üzerinde durmak istiyorum.

Şimdi, çocuk adalet sisteminin, demin de bahsettiğim gibi, ağırlıklı olarak yoğunlaştığı şey adli müdahale. Şimdi, 2005 yılında -hocamız da bahsetti- Çocuk Koruma Kanunu çıktı. Çocuk Koruma Kanunu'yla birlikte çocuk mahkemeleri yasası aslında iptal edildi. Dolayısıyla, çocuk mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili, çocuğun yargılanmasıyla ilgili soruşturma, mahkeme, ceza infaz boyutundaki pek çok hükümler aslında Çocuk Koruma Kanunu'nun içerisinde yer aldı ama burada daha çok adli sistem üzerinden kurgulandı aslında Türkiye'de çocuk koruma sistemi. Yani yurt dışı örneklerini incelediğimizde, Almanya'daki çocuk ve gençlik dairelerini ya da İngiltere'deki çocuk koruma sistemini incelediğimizde burada biraz yerel yönetimlerin ve idari yapının daha güçlü olduğunu görüyoruz. Örneğin, çocuğa bir danışmanlık tedbiri uygulamak için Türkiye'de mahkemeden karar çıkarmamız gerekiyor; aslında bu, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının asli görevleri arasında. Dolayısıyla biraz burada yani daha çok müdahaleye yönelik hükümlerin ve uygulamaların ağırlıklı olduğunu görüyoruz. Biz, şimdi, belki bu Komisyon vasıtasıyla daha çok erken uyarı alanının ve psikososyal müdahale alanının güçlendirilmesi noktasında güçlü öneriler sunmamız gerekiyor.

Riskleri erkenden tespit etmek son derece önemli. Burada hocamız da bahsetti yani Türkiye'deki bütün sosyal sorunların ortak paydası yoksulluk. Rahmetli Çiğdem Kağıtçıbaşı Hocamız erken çocukluk dönemi araştırmaları yapardı. Mesela, orada benim aklımda kalan en çarpıcı bulgulardan bir tanesi; örneğin, yoksulluk nedeniyle çocuk beslenme noktasında yetersiz kaldığında zekâ puanını 30 puan kaybediyor. Mesela, bunu geriye kazanmak mümkün değil. Dolayısıyla yani bu Çocuk Erken Tanı ve Uyarı Sistemi aslında buralarda çocukları yakalamamız gerektiğini gösteriyor. Daha sonra, çocuğun ruhsal yapısının bozulması, işte, biyolojik olarak suça yatkın hâle gelmesi biraz buralardan başlıyor. Dolayısıyla, bizim daha çok erken uyarı alanını güçlendirerek bu sistemi kurgulamamız gerekiyor çünkü bazı vakalarda çok geç kalıyoruz. Şöyle; biraz da uygulama alanından örnekler vererek devam edeyim. Benim mesela, UYAP'ta 500 tane suç kaydı olan bir çocuk vakam vardı. Bununla ben yaklaşık üç ya da beş yıl çalıştım. Ben o zaman yetiştirme yurdunda -eski, tabii, kurum adıyla şimdi çocukevleri oldu- sosyal hizmet uzmanı olarak çalışıyordum. Ben o çocuğu koruma altına alarak kurum bakım fırsatı da tanıdım aslında ama geç kaldık çünkü çocuk sokağın özgürlüğüne alıştığı için o kurumun kurallı ortamı ona uygun hâle gelmedi. Bir de bizim kurumdaki diğer "masum" diye nitelendirdiğimiz korunmaya ihtiyacı olan çocukları da bu sefer suça götürmeye başladı. Dolayısıyla orada şunu görüyoruz: Yani çok erken müdahale etmediğimizde çocuk bu yapının içerisinde çok deneyim kazanıyor aslında, sistemi bir uzman kadar bilebiliyor, bir hukukçu kadar bilebiliyor. Dolayısıyla, bizim odaklanacağımız nokta, ilk suç işlediği anda bizim bütün alarm zillerini çalmamız gerekiyor ülke olarak çünkü o çok kritik oluyor. Bazı vakalarda da şöyle: Sisteme çok masum bir şekilde giren çocuklar da oluyor, mahallede oyun oynarken kamyonetin kasasına zarar vermiş oluyor, bu tip mala zarar verme suçları da şikâyeteye bağlı olduğu için yani kişi şikâyetinden vazgeçmediği için o çocukları da adli sisteme dâhil ettiğimizde bu sefer o çocuklar stresten daha çok etkileniyorlar. Biz ifade verirken ya da mahkemede çocukların yanında bulunuyoruz, mesela, stresten burnu kanayan çocuklar bilirim. 14-15 yaşında, oyun oynama esnasında verdiği bir zarar nedeniyle, kanunlarda da uzlaştırma ve ara buluculuk gibi sistemleri tam işletemediğimiz için o çocuğu gereksiz bir şekilde sistemin içerisine dâhil edebiliyoruz. Dolayısıyla, burada ayırmamız gerekiyor, mükerrer suç işleyen çocuklar ile bu tarzda, kazara ya da bilmediğinden, farkındalığının düşük olması nedeniyle suç işleyen çocukları birbirinden ayırmamız gerekiyor. Aslında erken uyarı alanında Aile ve

Sosyal Hizmetler Bakanlığı son dönemde Çocuklar Güvende Programı'nı devreye soktu. Bu da bize şöyle bir veri sağladı ülke olarak: Sokaklarda denetim yapıyor Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı uzmanlar, belediye ekipleri ve çocuk şubeyle iş birliği içerisinde. Biz sokağın risklerine açık olan çocukların sayılarını tespit etmeye başladık. Bu, çok önemli bir veri bizim için yani tamamen "sokağın mali" olmasa da... Yani eski tabiriyle, biz ilk çalışmaya başladığımız dönemde İstanbul'da sokak çocuklarını tartışıyorduk; o dönemde kapkaççılar, sokak çocukları meselesi çok fazla Türkiye'nin gündemine oturmuştu; çok şükür, yapılan çalışmalarla sokağın tamamen mali olan çocuklar yok ama serbest zamanları iyi yapılandırılmadı; için sokakta daha çok vakit geçiren çocuklar var ve bunların sayılarının son beş yılda, mesela Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 50.293 çocuğa ulaştığını söylüyor; bu çocukların yaklaşık 19.500'ü yabancı uyruklu, muhtemelen Suriye'den göç almamız nedeniyle, bu çocukların yoksulluk nedeniyle çoğunlukla sokakta çalıştığını görüyoruz. Yine, aynı taramayı... Hocamız biraz önce eğitim sisteminden bahsetti. Erken uyarı alanının işleme açısından eğitim kurumları son derece önemli çünkü biz okul öncesini de dâhil edersek çocuklar çok erken dönemlerde, 5-6 yaşından 18 yaşına kadar neredeyse bu sistemin içerisinde yer alıyor. Dolayısıyla, Aile Bakanlığının o Çocuklar Güvende kapsamında yaptığı çalışmalarla okullarda risk altında olan pek çok çocuğa oralarından ulaşıldığını görüyoruz. Bu çocukların bir kısmı hakkında koruyucu, destekleyici tedbir kararları veriliyor, bir kısım çocukların koruma altına alındığını biliyoruz, son çare olarak kurum bakımına alındığını biliyoruz, sosyoekonomik destek sağlandığını biliyoruz bu çocuklara. Dolayısıyla, bu çalışmaları aslında hem çocukların suç mağduru olmalarını hem suça sürüklenmelerini önleyen çalışmalar olarak ifade edebiliriz.

Şimdi, çocuk adalet sistemine baktığımızda, hep böyle ilk aklımıza gelen yani Türkiye'de böyle toplumda infial oluşturacak bir olay ortaya çıktığında hemen aklımıza gelen ilk şey cezaların artırılması yani "Acaba cezalar yetersiz mi, cezaları artırsak bu suçu önleyebilir miyiz?" diye. Literatüre baktığımızda... Yani bunu deneyen ülkeler de var, bizim ülkemizde de cezalar, ceza miktarları aslında çok düşük değil çünkü alt ve üst sınır belirlenmiş, hâkime takdir yetkisi bırakılmış yani olayın vahametine göre üst sınırdan da cezalar verebiliyor. Literatür bize şunu gösteriyor: Cezaların artırılması suça mücadelede çok da işe yaramıyor, daha çok sosyal hizmet modellerinin, bu eğitim sisteminin, sağlık sisteminin aslında güçlendirilmesinin burada çocukların suça sürüklenmesinde daha çok önleyici etkisinin olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla, bizim, çocuk adalet sisteminin önleme, rehabilitasyon ve yeniden toplumsallaştırma boyutunu güçlendirmemiz gerekiyor. Çocuk cezaevlerinde araştırma yaparken şunu gördüm: Çocuk eğitimcileri onların psikolojisine çok iyi geliyor; yani çocuklar oradaki uygulamalardan çok memnunlar çünkü gün içerisinde eğitim kurumuna devam etme imkânları var, hani, biz yeniden toplumsallaşmadan bahsediyoruz ve bu çocukları izole etmememiz gerekiyor, belli kurallar dâhilinde topluma karışmalarına izin vermemiz gerekiyor. Burada en büyük zorluğu yaşayan çocuklar -zaten bunların ruhsal açıdan pek çok problemleri var- çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında kalan çocuklar. Burada da yani ARDEF gibi, BİSİS gibi yani bireyselleştirilmiş iyileştirme programları var, araştırma, risk değerlendirme ölçekleri kullanılıyor bu çocuklara. Dolayısıyla pek çok tespitler yapılıyor ama cezaevinin kapalı yapısı bu çocukların ruhsal açıdan hem zarar görmelerine neden oluyor. Tam da bir sosyal öğrenme ortamı oluyor aslında. Hani, ben de bazı kavramları çocuklardan, cezaevinde onlarla vakit geçirdiğim zaman öğrendim; kendilerine ait bir alt kültürleri var, kendilerine ait kavramları var. Örneğin, işte, dövmeyle nasıl yaptığını soruyorum; pilin içindeki o çinkoyu deterjanla karıştırarak değişik kimyasallar elde edip yaptıklarını falan söylüyorlar yani çocukların orada... Ya, bu verdiğim örnek en basiti. Çocukların da orada kendilerine ait farklı bir sosyal öğrenme ortamları oluşturduklarını görebiliyoruz. Buradaki o rehabilitasyon ayağının, yeniden topluma kazandırma ayağının güçlendirilmesi gerekiyor. Tamam, ülke olarak biz eskiden "suçlu çocuk" diyorduk, artık bu kavramı kullanmıyoruz, "suça sürüklenen çocuk" kavramını kullanıyoruz çünkü çocuk masumiyetten olumladığımız bir gelişim dönemi, sonuç itibarıyla "Her çocuk masum bir şekilde dünyaya gelir, çevre onu suça sürükler." diye ifade ediyoruz.

Ben, çok kabaca "Çocuklar neden suç işler?" diye baktığımda -cezaevindeki çocuklardan edindiğim izlenim de o- çocuklar aslında sorun çözmek amacıyla suç işliyor. Mesela, 15-16 yaşında hırsızlıktan cezaevinde olan çocuğa "Gecenin bir yarısı yani sokakta ne işin vardı?" diye soruyorum ya da "O hırsızlığı niye yaptın? Mesela, niye büfe soydun?" "Açım, o saatte karnımı doyurmak için büfeye girdim." diyor ve nasıl soyduğunu da anlatıyor, diyor ki: "Hocam, çok kısa sürede içerideki hafif ama parasal olarak değeri yüksek malzemeleri alıp çıkmanız gerekir." diyor. Bu çocukların şöyle de bir yönü var: O çaldıkları malzemeleri Robin Hood gibi gidip mahalledeki çocuklarla falan da paylaşıyorlar. Bir tarafta da şöyle diyoruz: Pozitif psikolojinin geldiği noktada da "İnsan özünde iyi bir varlık." diyor mesela psikoloji, insan yani erdemli bir varlık; içinde, fıtratında ya da doğasında erdemler var aslında. Biz o erdemlerle çocukları temas ettiremediğimiz için o çocuklar insani değerlerini yitirmiş oluyorlar. Aslında bir taraftan hayatlarını devam ettirmek için suç işliyorlar, haksızlığa isyan ediyorlar, öfkeli bu çocuklar; en başta ailelerine öfkeli yani parçalanmış aile çocuklarının çok fazla suça karıştıklarını görüyoruz. Diyor ki: "Benim annem babam ayrıldı, annem bir başkasıyla evlilik yaptı. Üvey babam beni kabul etmiyor." ya da işte "Babam bir başkasıyla evlilik yaptı, üvey annem diyor ki: 'Baban evde olmadığı zaman eve gelme.'" mesela. Yani baktığımız zaman çocuklar öfkeli; ailesine karşı öfkeli, onları koruyamayan sisteme karşı öfkeli; biraz haksızlığa isyan da var burada. Bir taraftan da tabii, eşitsiz bir dünyada, eşitsiz bir toplumda bu çocuklar var olmaya çalışıyorlar; şimdi çevrelerindeki internet ve dijital ortam vasıtasıyla çocuklar dünyadaki zenginliğin, ülkedeki refahın farkındalar. Buna erişemedikleri zaman içlerinde o alt kültürün üst tabakaya karşı böyle bir nefreti de uyanıyor sonuç itibarıyla, buna da bir tepki olarak bazen suç işliyorlar, bazen de acıyı hafifletme... Örneğin, madde kullanım bozukluğu olan çocuklarla ben uzun yıllar grup çalışmaları yaptım, orada tanıdım, onların hikâyelerini gördüm. Çocuk bana kafasının arkasındaki şeyi gösteriyor, diyor ki: "Buraya babam kül tablası fırlattı, yardı." Kolunu yukarı çekiyor, diyor ki: "Burada annem sigara söndürdü." Şimdi, bakıyorum yani bu çocuk madde kullanmasın da ne yapsın? O kadar çok travmatik olaylar yaşamış ki, bazen acıyı bastırmak için, bazen o travmayı hatırlamamak için ama şöyle de ikaz ediyorlar: "Hocam, biz, bu maddeyi kullandığımızda yanımıza yaklaşmayın. Biz sizi halüsinasyon şeklinde görüyoruz, uğultu şeklinde görüyoruz." Böyle de güzel bir yönleri var, hatta ben onlardan -ben müracaatçılara hep öğretmen gözüyle bakarım- çok güzel bir şey öğrendim ve o projeyi hayata kattık. Onlarla çalıştığım dönemde, madde kullanan 16-17 yaşındaki çocuklar bana şunu önerdiler: "Tamam, biz bu işe bulaşmışız -çünkü çoğunda fizyolojik birtakım belirtiler ve rahatsızlıklar vardı- mahalleden bize katılmak isteyen 9-10 yaşında kardeşlerimiz var. Siz bunlara yönelik bir şey yapın." dediler. Ben o zaman duyarlı bir muhtarla, emniyetle, valilikle iş birliği içerisinde bizim bulunduğumuz ilde, Rize'de en problemli mahallede bilgi evi açtık, etüt merkezi açtık. Çocuklar oradan son

derece yararlanıyorlar, hatta okuldan eve gitmeden bile çantasını bırakıp... İşte, böyle çocukların ödevlerine destek oluyoruz, güvenli bir şekilde internete girmelerini sağlıyoruz. Dolayısıyla, biz o çocukların yoğunlaştığı mahallelerde -çünkü suçun mekânla çok yakın ilişkisi var yani sözü uzatmamak için çok detaya girmek istemiyorum- buralarda bizim sosyal hizmeti bu çocukların ayağına götürmemiz gerekiyor. Sosyal hizmet fildişi kulelerde yapılacak bir meslek değil, tamamen mahallelerde yapılması gereken bir meslek. Yani hocamın da bahsettiği gibi, çocuk gençlik merkezlerini, toplum merkezlerini, aile yaşam merkezlerini bizim özellikle risk altında olan, mekânsal olarak suça ortam hazırlayan, altyapı hazırlayan mahallelerde bu örgütlenmeleri gerçekleştirmemiz gerekiyor.

Suça sürüklenme noktasında tek bir neden yok, birbirini tetikleyen bir risk ağı var. Siz de zaten bu Araştırma Komisyonunun çatısını, yapısını ekolojik sistem yaklaşımına dayandırdınız. Dolayısıyla dünyada da bu kullanılıyor yani mikro düzeyde, mezo düzeyde, makro düzeyde hem risk faktörleri var hem koruyucu faktörler var. Riskleri tamamen toplumdan kaldırmak mümkün değil, bu riskler her zaman olacak ama biz koruyucu faktörlerin sayısını artırabiliriz. Burada çocuk için çocuğun kendi bireysel özellikleri koruyucu faktör oluyor, beslenmeden tutun ruh sağlığına kadar her şey bunun içerisine giriyor. Aile çok önemli bir koruyucu faktör ama işlevsel aile, burada da karıştırıyoruz yani "aile" diyoruz ama işlevsel olmayan aile aslında risk faktörü oluyor çünkü biz öyle ailelerden çocukları almak durumunda kaldık ki mesleki yaşantım boyunca yani keşke daha önce müdahale etseydik. Sokakta dilendirdiği için, işte, sokakta satıcılık yaptırdığı için ben 5 kardeşi koruma altına aldım ama geri dönüşü olmayan izler kalıyor çocukta. Demin dediğim gibi, hepsini özel alt sınıftan başlattık; çocuklar pırlanta gibi, fiziksel olarak hiçbir problemleri yok ama zekâlarını kaybetmiş çocuklar, zihinsel engelleri var ama tek şansları koruma altına alındıkları için o çocukların şu anda her biri devlet kademelerinde işe yerleştirildi, çocuklar çok da güzel toplarladılar. Dolayısıyla bizim koruyucu faktörlerin sayısını bu noktada artırmamız gerekiyor.

Çocuk adaletine 3 farklı felsefi yaklaşım var. Artık Adalet Bakanlığı paradigma değişimine gittiğini söylüyor, bu çok güzel bir şey, yapısal olarak da strateji belgelerinde de bunu söylüyor. Biz artık suç kontrol modelini ya da rehabilitasyon modeli ile onarıcı adalet modelini birleştiriyoruz, artık biz sadece cezalandırmayı kullanmıyoruz. Dolayısıyla, Adalet Bakanlığının da bu paradigma değişimi aslında bize ümit veriyor; denetimli serbestliği kurması, işte, çocuk cezaevlerinin yapılarının iyileştirilmesi, oralarda yapılandırılmış programların uygulanması, bunlar son derece önemli ama bir eksik olan noktamız biz bu sistemde iyi yönlendirme yapamıyoruz. Çocuklar sisteme girmeden önce yani müdahale programlarına dâhil etmeden önce adli sistemin dışında biz bu çocukları rehabilite edebiliyor olmamız lazım; toplumsal bağlarını koparmadan, toplumla olan bağını koparmadan bunu gerçekleştiriyor olabilmemiz gerekiyor. Aslında paradigma değişimi buna uyuyor. Dolayısıyla çocuğu kaybeden aslında özgül düzeni içerisinde toplum yani. Hani çocuğu topluma kazandırmadan bahsediyoruz ama toplumun da çocuğu kazanmak için çaba göstermesi gerekiyor. Burada STK'lerle iş birliği devreye giriyor, yerel yönetimlerle iş birliği devreye giriyor çünkü yerelde bu çocuklar bu toplumun içerisinde yaşıyor. Hepimizin çocukları yani bu çocukların topluma kazandırılmaması ya da toplumun bu çocuklara sahip çıkmaması demek, yarın hepimizin bundan çok olumsuz bir şekilde etkileneceğini gösteriyor. Dolayısıyla, bizim burada gönüllülerden de destek almamız gerekiyor bu çocuklara yönelik faaliyetler yapıldığında.

Hocam demin bahsetti yani güvenlik birimine gelen ve getirilen çocuk istatistikleri düzenli olarak veriliyor. Bunların yüzde 33'ü suça sürüklenmesi nedeniyle sisteme giren çocuklar. Buradaki grafiğe baktığımızda, sürekli periyodik olarak bir artış var yani suça sürüklenmesi nedeniyle güvenlik birimlerine gelen ve getirilen çocuk sayılarında yıllara göre bir artış var. Bir pandemide düşüş yaşanmış, o da niye? Sokağa çıkma yasağı olduğu için. Çocuklar daha korunaklı yerlerde yani en azından barınma koşullarının olduğu yerlerde kaldıklarından dolayı sokağın risklerine açık hâle gelmedikleri için orada bir sayımız düşmüş ama güncel rakama baktığımızda -daha 2025 rakamını belki ocak, mart aylarında alacağız- 202.785 çocuk adli kolluk sistemine dâhil olmuş. Dolayısıyla, sistem en kritik anda başarısız oluyor aslında, ilk suç göz ardı ediliyor. Demin de bahsettiğim gibi, aslında bizim bütün alarm sistemini, erken uyarı sinyallerini burada devreye sokmamız gerekiyor. Biraz önce hocam bahsetti, sosyal inceleme raporu çok önemli. İlk çocuk suça sürüklendiğinde masa başında değil de doğrudan aile ve çevresi ziyaret edilerek sosyal inceleme raporu hazırlanması gerekiyor. Benim hani hem Aile Bakanlığının hem de Adalet Bakanlığının sosyal inceleme raporunda eleştirdiğim en önemli kısımlardan bir tanesi, çok iyi ön değerlendirme yapıyoruz, risk değerlendirme yapıyoruz ama müdahale planı kısmı yok. Kesinlikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının bu sosyal inceleme raporu formatına geniş bir müdahale planı eklenmesi gerekiyor çünkü sadece biz orada çocuğun içinde bulunduğu risk durumlarını çözdüğümüzde yetmiyor, anneye de müdahale etmemiz gerekiyor, babaya da, evde ruh sağlığı bozuk olan başka bir birey varsa ona da müdahale etmemiz gerekiyor.

Çok uzatmamak için şunu paylaşayım: Özellikle benim de çalıştığım dönemde 20-25 mükerrer suç işleyen çocuk var. Sistemi aslında bunlar kilitleyor yani mükerrer suç işleyen çocuklar. Bunlara da baktığımızda, eğer çocuğun ailesinde yani birinci derece yakınları arasında suça bulaşmış, suç işleyen birey varsa 26 kat artıyor çocuğun suç işleme riski. Bu çok önemli bir veri. O yüzden biz ne yapacağız? Her cezaevine giren ailelerin çocuklarını -aile bireyi, aile ferdi- takibe alacağız; bu, çok önemli verilerden bir tanesi. Uyuşturucuyla çok yakın alakalı... Ki ben cezaevinde çalışma yaptım, çocukların tamamına yakınının neredeyse uyuşturucu deneyimi var, hani, benim bile ismini bilmediğim bütün maddeleri tanıyorlar. Uyuşturucuyu hem suç işlerken cesaret kazanmak için kullanıyor çocuklar, bir taraftan da para temin etmek için de gelir elde etmek için de aslında uyuşturucuyu hem kullanıyor hem de satışını gerçekleştiriyor. Dolayısıyla, bizim uyuşturucuyla mücadele noktasında da oradaki mekanizmaları güçlendirmemiz gerekiyor. "Parçalanmış aile" demeyeceğim ben, tek ebeveynli aile olması çocuğun suça sürüklenmesinde son derece etken oluyor, onu ifade edebiliriz.

Dolayısıyla, bu çocuk suçluluğunun, çocuk suçluluğu olgusunun ya da suça sürüklenen çocuk sayısının artmasının arkasında çok boyutlu sosyoekonomik faktörler yatıyor. En temelinde ekonomik zorluklar, fırsat eşitsizliği, eğitimden kopuş önemli çünkü şöyle: Benim araştırma yaptığım dönemde ilköğretim zorunluydu, şimdi yeni 4+4+4 sistemine geçildi. En çok kopma ilköğretim 8'inci sınıf ile lise 1'inci -9'uncu- sınıfta, oraya kesinlikle bir şey yapmamız gerekiyor. Liseye giriş uyum programı yapmamız gerekiyor çünkü 9'uncu sınıfta çocuklar eğitimden kopuyor. O, tam çocukların gelişim döneminde ergenlik dönemine denk geliyor; böyle kurallara isyan ettikleri, akran grubunun ön plana çıktığı, aileden koptukları bir döneme denk geliyor, oradaki yapıyı biraz güçlendirmemiz gerekiyor.

Bir de eğitim sisteminde şöyle bir şey var: Çocukları biz daha çok akademik başarı gerektiren bir müfredat içerisine dâhil ediyoruz. Geçtiğimiz haftalarda ben Çocuk Koruma Sistemi'nde çalışan arkadaşlarla odak grup çalışması yaptım, oradan da şöyle bir veri geldi: Bazı çocuklar Çocuk Şubeden eve gitse, Sosyal Hizmetler ne kadar ısrar etse de okula gitmek istemiyor. Biz bu çocuklar için bu çocukları akademik ortamlara göndermek yerine beceri geliştirebilecekleri ve akademik derslerin hiç olmadığı yani onları zorlayacak böyle akademik bir müfredatın içine sokmadan tamamen yaşam becerileri ve mesleki becerileri geliştirebilecek liseler kurgulamamız gerekiyor. Yani şimdi, bizim şu anda sanayi döneminin mesai kavramına insan yetiştiren eğitim sistemimiz var. Dolayısıyla, bizim artık yeni çağa yeni modellerle girmemiz gerekiyor; dolayısıyla bu, eğitimden kopuştaki çok temel şey. Ne yaparsanız da eğitim tedbir kararı verseniz de hani, Çocuk Şubeyle birlikte bir ekibi eve gönderseniz de uzmanlar aileyi ikna etmek istese de çocuk, eğitim sistemini dönmek istemiyor. Yani o çocuklar için bizim farklı bir mekanizmayı devreye sokmamız gerekiyor.

Cezaevlerindeki duruma baktığımızda çocukların çoğunun tutuklu olarak cezaevlerinde bulunduğu görüyoruz. Tabii, Türkiye'de çocuk cezaevi sayısı sınırlı olduğu için bazen çocuklar tutuklu olarak yetişkinler cezaevinde çocuklar için ayrılmış bölümlerde de kalıyor. Son rakama baktığımızda cezaevindeki çocuk sayısının 3.835 olduğunu görüyoruz bu aralık ayı itibarıyla. Ocak ayı verilerine baktığımızda 4 binin üzerinde olduğunu görebiliyoruz yani şu anda. Ama bunların tamamına yakını mükerrer suç işleyen çocuklar çünkü çocuklar ilk defa suç işlediklerinde ya da hafif düzeyde yani üst cezası iki yılı geçmeyecek suç işlediklerinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı veriliyor. Madde kullanım bozukluğunda zaten TCK 191, 192 değiştiği için orada kamu davasının ertelenmesi kararı verilerek biz bu çocukları toplum içerisinde takip ediyoruz. Dolayısıyla, cezaevinde şu anda bulunan çocuklar büyük ihtimalle UYAP'ta çok fazla kaydı olan çocuklar yani mükerrer suç işleyen çocuklar, bunlar rehabilitasyonu en zor olan çocuklar. Burada kesinlikle klinik müdahale de dâhil, toplumsal rehabilitasyon da dâhil, bütün mekanizmaları, multidisipliner mekanizmaları devreye sokmak gerekiyor.

Hani, vaktinizi almamak adına son birkaç çözüm önerisi söyleyip sunumumu bitirmeyi düşünüyorum.

En temel şeylerden bir tanesi, Türkiye'nin artık çocuk erken tanı ve uyarı sistemini kurması gerekiyor, kurumlar arası iş birliği yapılması gerekiyor. Bununla ilgili de sahada çalışan uzmanların çok sistemleri var. Her kurumun kendi kapalı bir yazılımı var, kapalı bir kayıt sistemi var. Dolayısıyla her kurum çocuğa yaptığı şeyleri birbirleriyle paylaşmadığı için, her devreye giren meslek elemanı ya da kurum sıfırdan alıyor çocuğu; bu da çocukta böyle devlet kurumlarına karşı bir güvensizlik oluşturuyor. Bizim Medeni Kanun'da olmayan şeylerden bir tanesi de kamu vesayeti kurumu. Mesela Türk kültürüne uygun olmadığı için ilk Medeni Kanun alınırken bu konulmamış; olabilir ama onun yerine biz çok güçlü bir vaka yönetim sistemi kurabiliriz. Yani çocuğun ilk giriş kapısı olan, işte, adli kolluktan itibaren çocuğu bu sürecin sonuna kadar takip edecek bir meslek elemanının kesinlikle olması gerekiyor çünkü çocuklarla güven ilişkisi kurmak çok zor, zaman alıyor. O güven ilişkisini kurduğunuzda çocuğu sistemin bir sonraki katmanında başka bir uzmana devrediyorsunuz, uzman yeniden hikâyeyi dinliyor, yeniden çocukla güven ilişkisi kuruyor. Bu da bir süre sonra çocukta kopmalara ya da sisteme karşı güvensizliğe neden oluyor. Dolayısıyla bunu toparlayacak ortak bir yazılım geliştirilebilir. Hani burada çocukların kişisel verilerinin korunmasına da dikkat edilerek böyle bir model üzerinde çalışmak gerekiyor.

Aslında, müdahalenin başlangıç noktası, aile odaklı hizmetler, bizim burayı kesinlikle güçlendirmemiz gerekiyor. Evlilik öncesinden başlayarak ebeveyn becerilerini artırmaya dayalı... Benim çalıştığım dönemde de aileye dayalı en temel riskler, ebeveyn kapasitesinin yetersizliği çıkıyor. Dolayısıyla ebeveynlik beceri programlarını artırmak... Boşanma süreci danışmanlığını, boşanma ara buluculuğunu Türkiye'ye kesinlikle getirmemiz gerekiyor. İki taraf da birbirinden intikam alma dürtüsüyle hareket ettiğinde burada en çok zararı çocuklar görüyor ve çocuklar bunun sonucu ya mağdur oluyor ya da suça sürükleniyor. Alan taramalarını devam ettirmemiz gerekiyor, o son derece önemli.

Sonuç itibarıyla şunu söyleyeyim: İlk refleks olarak cezalar artırılсын diyoruz ama bu kesinlikle çözüm değil. Burada hani daha çok sosyal hizmet müdahale modellerini, psikososyal destek mekanizmalarını devreye sokmak gerekiyor.

Ben son söz olarak şunu söyleyeyim: Her çocuk aslında korunmaya değer bir gelecektir. Çocuk artık stratejik bir öneme sahip, Çiğdem Hocamız öyle derdi, çocuğun eskiden ekonomik değeri vardı, şimdi psikolojik değeri var. O da yavaş yavaş kalkıyor, kimse çok fazla çocuk sahibi de olmak istemiyor yani ülkemizin en temel problemi bu. Her çocuk bizim için artık çok değerli çünkü doğurganlık oranı azalıyor biliyorsunuz, düşüyor, hiçbir çocuğu bizim kaybetmememiz gerekiyor. Bütün çocukları bizim bir şekilde insan kaynağı olarak bu ülkenin geleceğine entegre etmemiz gerekiyor.

Ben hepinize saygılar sunuyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Biz teşekkür ediyoruz Hocam.

Şimdi de Betül Ulukol Hocamızla devam edeceğiz.

Profesör Doktor Betül Ulukol, Türkiye'de çocuk sağlığı ve çocuk koruma alanlarında uzmanlığıyla öne çıkan, tıp ve sosyal hizmet disiplinlerini bütüncül bir yaklaşımla bir araya getiren bir bilim insanıdır. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı bünyesinde öğretim üyeliği görevini sürdüren Ulukol, aynı zamanda Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Koruma Biriminin Başkanlığını yürütmektedir. 2008 yılında kurulan, çocukların özellikle çevrim içi ortamlarda karşılaştıkları risklerle ilgili çalışmalar yapan ve eğitim etkinlikleri düzenleyen Çocuk ve Bilgi Güvenliği Derneğinin kurucu başkanıdır. Uzmanlık alanları olan çocuk ihmali ve istismarının önlenmesi, çocuk hakları ve sosyal pediatri konularında ulusal ve uluslararası düzeyde stratejik çalışmalar yürüten Profesör Doktor Ulukol, disiplinler arası iş birliğinin savunucusudur. Çocuk izlem merkezlerinin -"ÇİM" kısaltması- ve çocuk koruma birimlerinin yapılandırılmasında sunduğu bilimsel destekle Türkiye'deki çocuk koruma sisteminin geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

Hocam, sizi dinliyoruz, buyurun lütfen.

3.- Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Betül Ulukol'un, suçluluk ve biyolojik belirleyicilik, suça sürüklenen çocukların temel özellikleri, suç tipleri, biyolojik ve sosyal riskler ile öneriler hakkında sunumu

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. BETÜL ULUKOL - Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, sayın vekiller; burada olmanın benim için bir özel ayrıcalık olduğunu düşünüyorum çünkü çocukların sağlığı ve esenliği için bir şeyler yapmaya çalışan bir ekiple birlikteyim. Dolayısıyla elimden gelen bütün desteği vermek için çalışacağım sizlerle birlikte. Sizlerin soruları olursa ya da beklentileri olursa o konuda da onları yerine getirmeye çalışacağım.

Çok önemli bir konu ve bu konuyu biz baştan konuşurken, "çocuk suçluluğu" derken "suça sürüklenen çocuklar" kavramıyla artık devam ediyoruz çünkü çocuğun bile isteye herhangi bir suçun parçası olmayacağını düşünüyoruz. Peki, bu gerçekten böyle mi yoksa çocuk suçluluğu için farklı bir yaklaşım, farklı bir bakış açısı getirebilir miyiz bu anlamda?

Sayın hocalarımla daha önce bugün ne konuşalım dediğimizde, sizlerle ne paylaşalım dediğimizde aslında konularımızın birbirini kapsadığını, üst üste bindiğini fark ettik ve dolayısıyla ben çocuk hekimi olmam sebebiyle de birazcık daha işin biyolojik tarafına girersem, çocuk hani gerçekten suça sürükleniyor mu yoksa bir çocuğun doğasında herhangi bir şekilde suçlu olma ya da suç davranışı gösterme ya da şiddet davranışı gösterme gibi bir yanı olabilir mi bunu da tartışalım diye suçluluk ve biyolojik belirleyicilik yani suçun biyolojik belirleyiciliği üzerine sizlerle bir sunum paylaşmak istedim. Dolayısıyla, mevcut durum ya da risklerin bir parçası olmak ya da rehabilitasyon ve durumun daha iyileştirilmesine yönelik sunumlardan ya da bilgilerden ziyade geri planda ne olduğunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Bir hekim gözüyle bahsedeceğim, dolayısıyla bazı slaytlarda tıbbi terimler geçecek. Bunu lütfen şöyle kabul edin: Bunun gerçekten insan doğasında var olan biyolojik bir şey olduğunu sizlere anlatmak için bu biyolojik terimleri kullanacağım, yoksa burada herhangi bir tıbbi eğitim vesaire gibi bir şey söz konusu değil elbette.

"Çocuk ve ergen suçluluğu" dediğimizde temelde neler var? Kural ihlalleri var yani çocuğun belli kurallara uymaması, saldırganlığı ve yasa dışı davranışlarından bahsediyoruz "çocuk suçluluğu" dediğimizde. Peki, bunun belirleyicileri neler? Yani biyolojik olarak bir çocuğun bu yukarıda saydığımız olumsuzlukları gerçekleştirmesinin arkasında biyolojik birtakım faktörler var mı? Aslında, etik anlamda da son derece riskli bir şey söylüyorum. Dolayısıyla, bu konuşmanın sonunda bağlayacağım noktanın çok önemli olduğunu vurgulamak isterim. Biyolojik belirleyicilerin en başında, hepimizin de bildiği gibi, genetik yatkınlıklar var değil mi? Boyumuz, gözümüz, hatta mizacımız, hatta hastalıklarımız genetikten çok etkileniyor. Burada genetik bir etki var mıdır? Nörobiyolojik süreçler yani beyin gelişirken yani çocuğun nörolojik gelişimi tamamlanırken ortaya çıkan birtakım faktörler, birtakım özellikler, çocuğun suça ilişkinmesini kolaylaştırabilir mi ve çocuğun mizaç özellikleri, kişilik özellikleri çocuğun suça ilintili davranışlarını etkileyebilir mi?

Şimdi, bir defa, kesinlikle bunun altını çizmek gerekiyor ki her iki hocam da çok değerli sunumlar yaptılar ve çocuk suçluluğunun aslında asla tek bir nedene indirgenemeyeceğini vurguladılar. Peki, biyolojik faktörler bunun arkasında çocuk için riski artıran şeyler olabilir mi? Yani bazı özellikler, bazı biyolojik veriler çocuğu suça doğru, suç riskine doğru daha da yaklaştırabilir mi? Ama asla tek başına belirleyici olmadığının yine altını çizmem lazım. Güncel yaklaşım biyopsikososyal model -aslında sevgili vekilimizin de daha başta bahsettiği o biyoekolojik kuramın da bir yerinde yer alan bir teori bu- çocuğun nasıl olup da geliştiğini, nasıl olup da nörolojik gelişimini, bilişsel gelişimini gerçekleştirdiğini bizim sağlıklı çocuklar üzerinde konuştuğumuz bir model bu. Peki, bu çocuk eğer suça sürüklenen çocuksa bu çocukta biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak neler oluyor da bu çocuklar normal gitmiyorlar, öbür tarafta suça sürüklenen çocuk hâline geliyorlar? Elbette biyolojik kısımda genetik yapı, beyin gelişimi, hormonlar önemli; psikolojik tarafında dürtüsellik, duygu düzenleme sorunları var ve tabii çok çok çok büyük bir alanda sosyal sorunlar, ailesi, istismara, ihmale uğruyor olması, akran etkisi, yaşadığı çevre, yaşadığı çevrede şiddetin değer gören bir noktada bulunması yani şiddeti uygulayan kişilerin alkışlanıyor olması bu çocuğun biyopsikososyal modelde nasıl suça sürüklendiğini gösteriyor.

Genetik yatkınlık var mı? Bunun için pek çok çalışma yapılmış. İşin aslı, genetik yatkınlık sorusundan önce bazı sosyal öğrenme teorileri üzerinden çocuk suçluluğu değerlendirilmiş; işte, sosyal öğrenme, sosyal korunma, psikososyal gerginlik modelleri vesaire diye. Ama sonrasında bakmışlar ki bazı çocuklar için sosyal modeller çok da fazla işlemiyor çünkü iki kardeş, birisi şiddete uğramış, o da şiddet uyguluyor ama öbür kardeşte hiçbir şey yok; o, şiddete uğrayanları koruyor ya da işte birisi babasından şiddet görmüş, daha sonra evleniyor, kendi çocuğunu çocuğunu dövüyor ama bir başkası bunun için sivil toplum örgütleri kurup çocukları korumaya çalışıyor. Dolayısıyla arada birtakım faktörler var ve bu faktörler neler olabilir? Bir defa suç davranışı doğrudan kalıtsal bir şey değil yani çocuğun genetiğiyle doğrudan bire bir etkili bir şey değil ancak kalıtsal eğilim gösterebilir. Hangi araçlarla? Dürtüsellikle. Dürtüsellik her zaman eşittir suç değil ama dürtüsellik suçu kolaylaştıran bir şey. Düşük stres toleransı: Kimisi var strese girdiği zaman hemen toparlıyor işleri güçleri, bir bakıyorsunuz halletmiş, kimisi var suça yöneliyor, şiddeti artırıyor, agresyon eğilimi. Bazı çalışmalar var, ikiz çalışmaları ve evlat edinilme yani ikizlerden birisi bir ailede kalırken diğeri başka bir ailede. Bakmışlar ki aslında ikizlerde yani tek yumurta ikizlerinde de genetik aynıken bulunduğu çevrenin etkisiyle çocukların suça sürüklenme oranları değişiyor. İşte, yüzde 30, yüzde 50 oranında çocuğun suça sürüklenme oranı bulunduğu çevreden etkileniyor. Dolayısıyla genetik yatkınlığın suçun kaçınılmazlığı anlamı taşımadığının altını çizmek gerekiyor. Evet, riski artırıyor ama başka faktörlerle.

Şimdi, bazı çalışmalar var. Bu çalışmaların akademik kâğıtlarını, literatürlerini sizlerle elbette paylaşırım ama buraya onları getirmedim elbette. Bazı genler saptanmış genetik olarak; işte bu "MAOA" dediğimiz, "DRD4" dediğimiz, "COMT" dediğimiz tekil genler. Suçluların, suçlu çocukların, suça sürüklenen çocukların bir kısmında bu genlerin daha fazla olduğu, daha etkin olduğu gösterilmiş, daha sinik olduğu gösterilmiş bazı genlerin ama hiçbirisi için net bir şey yok yani "Evet, şu gen, şu genetik yapı bunu etkiler." gibi çok net bir şey yok fakat yine de sistematik derlemelerde deniyor ki: "Tek gen etkisi düşük ama yine de genetik yatkınlığı tamamen silemeyiz."

Genlerin çevreyle etkileşimine bakıldığında, aslında orada birtakım şeyler biraz daha net, biraz daha somut hâle geliyor. Mesela, benim çok ilgimi çeken şeylerden biri, erken ergenliğe ulaşan genç kızların, erken "menarş" gören genç kızların olumsuz çevrede olmaları hâlinde; bakın, normal sağlıklı ailede, sağlıklı çevrede yaşayan çocuk değil, suç ortamında yaşayan, erken "menarş" görmüş çocukların suç davranışları daha fazla yani hem genetik hem çevrenin etkisiyle. Onun dışında uyaran arayan, duyum arayan yani kendisini var olarak hissetmek isteyen, bir şeyler becererek varlığını hissetmek isteyen çocuklar genetik olarak belirleniyor ve bu çocukların özellikle akranlarla birlikte olduğunda suç işleme riskleri daha fazla. Bakın, birinde suç ortamı, diğerinde akran etkisi daha ön planda ve pek çok şey aslında bu şekilde detaylandırılabilir, bunları yalnızca örnek olsun diye getirdim. Genetik yapı burada

aslında olumsuz çevreyle birleştğinde riski artırıyor, çıkıyor ortaya yani olay yalnızca sosyal sistem değil, yalnızca çevre değil, genetik yapı da var.

Şimdi "Genetik yapı da var." deyince, yine uyarmak istiyorum kendimi de sizleri de, lütfen bunu burada konuşmanın bu noktasıyla ele almayın çünkü bazen bir cümlemin içinden bu çekilince "Çocuklar suça sürükleniyor çünkü bunların zaten genetikleri bozuk." gibi bir şey asla çıkmasın çünkü öyle bir şey değil. Bu bir damgalanmaya götürür ve çözümsüzlüğe götürür, hâlbuki burada çözüm için bulunuyoruz ve çözümü de var üstelik.

Şimdi, nörobiyolojik ve gelişimsel faktörler neler çocukların suça eğilimini artırır? Beyin gelişimi ve risk alma çok önemli bir şey, birazdan göstereceğim. Yine, otonom sinir sistemi ve hormonlar. Özellikle ciddi suçları işleyenlerin, işleyen çocukların daha çok adolesanın başından sonuna doğru ilerleyen yaş grubunda olduğunu biliyoruz yani 13, 14, 15, 16, 17 yaşlar. Peki, bu yaşlarda çocuklar niye daha çok suç işliyorlar ya da niye daha çok suça karışıyorlar? Çünkü normal insan beyin gelişimi ergenlik döneminde tam bir kaos hâlinde; bu, bende de böyleydi, sizlerde de böyleydi, sizlerin çocuklarında da böyle yani ergenlik dönemi öyle bir dönem ki kişinin aslında öz denetiminin azaldığı, kişinin akran etkisiyle çok farklı işlere bulaştığı, dengesizleştiği bir dönem ergenlik dönemi; adı bu nedenle ergenlik. Risk alıyorlar, inanılmaz risk alıyorlar ve tedbirli olmayı beceremiyorlar. Ergenlik döneminde çocuk bir iş yapıyor, yanlış bir iş yapıyor; en basiti, motosiklete biniyor ve son sürat gidiyor, kafasında kask yok. "Yavrum, niye böyle yaptın? Kafanda kask yok; bak, kaza geçirirsen öleceksin. Doğru mu bu yaptığın?" diyorsunuz, "Hayır, değil." diyor. "Peki, niye yapmadın?" diyorsunuz, "Bilmem, bana bir şey olmaz diye düşündüm." diyor yani bu risk alma davranışı o çocuğu suça iten en önemli faktörlerden biri çünkü ergenlik döneminde beyin "prefrontal korteks" dediğimiz bölümü ne yazık ki tam gelişmemiş ve bu bölüm dürtü kontrolüyle ilgili bölüm. Daha ileri yaşlarda prefrontal bölgede beyin tümörü olan insanlarda görüyoruz; gayet normal, sağlıklı biriyken böyle dürtüsel davranmaya, ona buna saldırmaya başlayan insanlarda beyin cerrahları hemen "Bunun prefrontal korteksinde bir tümör mü var?" diyor. Öyle bir nokta bu prefrontal korteks.

Başka gelişmemiş yerlerden biri de limbik sistem. "Limbik sistem" denilen şey de hızlı karar verme, hemen aktif olma, hemen reaksiyon göstermeyle ilgili. Sonuç ne? Risk alma davranışları, anlık kararlar ve sonuçları öngörememe. Ve sonuçta neler oluyor bu çocuklara? Bu çocuklar davranışlarının sonuçlarını değerlendirmeden yalnızca duygularıyla harekete geçiyorlar ve pek çok doğru olmayan şeyleri de yapıyorlar. Bu noktada en önemli şey, aslında bulundukları akran çevresi. Akran çevresi sağlıklı ise çok daha yumuşak bir geçiş oluyor bu ergenlikten ama akran çevresi sorunluysa sıkıntı. Bu nedenle, bu görselde gördüğünüz sol taraftaki çocuğun eline tabanca alıp ateşlemesi çok daha kolay, düşünmüyor çünkü, "Ne yaparım?" demiyor. Oysa yaş ilerledikçe -ki bu yaş artık 24'ün üstü yaşlar diye söyleniyor- daha odaklı, daha yavaş, daha hedefe yönelik çalışan bir beyin hâline geliyor. O nedenle, işte, sağ taraftaki müzisyenin beyninden ya da o müzisyenden, ne kadar öfkelenirse de eline bir tabanca alıp karşısına zarar vereceğini düşünmemiz mümkün değil.

Bunun dışında, "otonom sinir sistemi" dediğimiz bazı alanlar var ki bunlar da kişinin hayati organlarını çalıştırıyor yani kalp atışını, solunum sistemini, terlemeyi, göz bebeklerinin büyümesini; bunları kontrol edemezsiniz yani "Kalp hızımı ben kendi kendime düşüreyim -solunum sayısını kontrol edersiniz de- biyolojik iletkenliği ayarlayayım -yapamazsınız- göz bebeğimi küçülteyim ya da büyülteyim." diyemezsiniz. Bunları yapmak mümkün değil, dünyada yapan varsa da 1-2 kişidir belki; özel.

Peki, bunları ne etkiliyor? Bunları işte, serotonin etkiliyor, dopamin etkiliyor, testosteron etkiliyor, kortizol etkiliyor. Bunlar her birimizin vücudunda dolaşan mediatörler, nöromediatörler ya da hormonlar. Peki, tamam, bunu niye anlattım ben size? Çünkü bu anlattığım şeyler -birazdan daha net göstereceğim- olumsuz deneyimlerin etkisiyle allak bullak oluyor. Eğer bir çocuk olumsuz bir deneyim yaşarsa burada gördüğünüz bu hormonlar, bu mediatörler tamamen başıboş bir hâlde dolaşmaya başlıyor çocuğun beyninde.

Bir başka önemli nokta da mizaç, kişilik ve psikopatolojydi. Özellikle bu noktada duyum aramayı yani uyaran ihtiyacının, çocuğun uyaran ihtiyacının bulunduğu sapkın arkadaşlıklar ya da suç ortamında nasıl o çocuğu suça sürüklenen bir çocuk hâline getirdiğini vurguluyoruz. Yine, dürtüsellik ve düşük öz denetim; bunu hocalarım anlattılar, çocukların yetiştikleri ortamlarda nasıl bu öz denetimlerini yitirdiklerini, nasıl benlik saygılarını kaybettiklerini. İşte bunlar çocuğun mizacını, kişiliğini ve psikopatolojisini etkiliyor.

Bir başka çok çok önemli bir şey, empati yoksunluğu. Çocuklarda empati, bu katılık, duyarsızlık ya da işte bizde "Dünya yıkılsa umurunda değil." tipinde bir ifade. Bunun suça çok yakın ilgili olduğu gösterilmiş. Yani tabii ki anlaşılabilir bir şey bu, hepimizin bildiği, tahmin ettiği bir şey ve fakat çocuğun eğer çocukken vicdani gelişimi tamsa, ahlaki gelişimi tamsa ve bu çocuk etrafına yardım etme heyecanı ve hevesiyle büyütülmüşse asla suça karışmıyor. Vicdan bu noktada son derece önemli. Vicdan peki nasıl olup da korunabilir? Vicdan nasıl olup da çocukta geliştirilebilir? Evet, geliştirilebilir bir şey. Vicdan doğumda, genetikle belirlenen bir şey değil, siz çocuğa vicdanı öğretebilirsiniz.

Ve genel psikopatoloji yani işte psikotik hastalıklarının olması, şizofreni vesaire falan gibi, bunlar da suç davranışını etkiliyor.

Şimdiye kadar anlattığım biyolojik faktörleri etkileyen, besleyen bazı riskler var, hocam da söyledi, düşük zekâ düzeyi. Eğer zihinsel kapasite yeterli değilse bu çocuğun suça ilişkileneceği çok daha kolay. Akademik başarı, bunun altını böyle kırk kere çizmek istiyorum, akademik başarının. Akademik başarıdan kasıt okul 1'inciliği, okul 2'nciliği değil. İstismara uğrayan çocuklarla yapılan çalışmalar var, bir kısmı aynı okula giden çocuklar bunlar, istismara uğramışlar; bir kısmı buradan tamamen sağ salim kurtuluyor, gidiyor, bir kısmı suça sürükleniyor, arkadaşlarını taciz ediyor vesaire. Bakıyorlar "Neler etkili?" diye; anneyle bağlanma, babayla bağlanma, babanın eğitim düzeyi -annenin değil- ve çok önemli, çocuğun okulda öğretmeni tarafından sırtının sıvazlanması çünkü bu çocuk "Ben bir bireyim"i öğreniyor orada ve o "Ben bir bireyim"i öğrendiğinde başkasına zarar vermemesi gerektiğini de öğreniyor. O nedenle, bu akademik başarı ya da okulda kabul görüyor olmak son derece önemli.

Mesela, fiziksel sağlığın suça ilişkili davranışlarda neredeyse hiç etkisinin olmadığı gösterilmiş, hastaydı, şu oldu, bu oldu, hiç etkili değil.

Nörogelişimsel bozukluklar yani dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu olan çocuklar, davranım bozukluğu olan çocuklar, karşı olma, karşı gelme bozukluğu olan çocuklar, bunlarda suça sürüklenme riski daha yüksek. "Tüh, ne yapalım o zaman?"

noktasında değiliz çünkü ne güzel ki bu tanıları koyduğumuzda biz bu çocukları koruyabiliriz; işin en iyi yanı bu. Bu tanılarda "Tüh tüh, çocuklar o zaman suça sürükleniyorlar." değil, tanı koyduk, tedavi edelim o zaman. O zaman, bu çocukların tedavisini yapmak önemli.

Prenatal ve erken dönem riskler, çocukların beyin gelişimini etkileyen, gebelikte annenin alkol tüketimi, madde kullanımı, yetersiz beslenmesi, doğum komplikasyonları, doğarken beyinin hipoksik kalması vesaire, erken çocukluk travmaları, istismar, ihmal beynin gelişimi üzerinde kalıcı etkiler gösteriyor.

Zamanım belki de doldu ama çok heyecanla size göstermek istediğim birkaç slaytım daha var: Bunlardan birincisi, şurada gördüğünüz dallanma; bu, yeni doğan bir çocuğun beyindeki beyin hücreleri arasındaki bağlantıyı gösteriyor yani bizim "aksonal bağlanma" dediğimiz şeyi gösteriyor. Bu "aksonal bağlanma" dediğimiz şey de işin aslı, bizim hayatımızı, geleceğimizi, bugünümüzü, yarınımızı çizen "öğrenme" dediğimiz şeyin arkasındaki en temel faktör. Hani alzheimerda deniyor ya "Beyin budandı, beyin şeyleri budandı." işte "budanma" dediğimiz şey bu ama doğduğumuzda bu kadar. Sonra, çocuk 6 yaşına geldiğinde bakın, nasıl artmış ama sonrasında tekrar bu budanmaya gidiyor. Nereye gidiyor; kullanılan özellikleri geliştirmeye, kullanılmayan özellikleri yok etmeye gidiyor. Eğer siz, çocuğa, 6 yaşına kadar, sevmeyi, korumayı, vicdanı, insanlığı öğretirseniz onlar kalıyor; eğer onları öğretmezseniz budanıyor gidiyor.

Şimdi, bakın, doğduğumuz sırada beynimizde 100 milyardan çok nöron var, 100 milyar beyin hücresi var. Bunların içinde her bir hücre bir mucize, 15 bin başka hücreyle iletişim hâlinde, şu bağlanmalar var ya, bir hücre beyindeki 15 bin hücreyle bağlanıyor. Sonra ne oluyor ama tuttuğunuz, kullandığınız hücreler ve bağlantılar sabit kalıyor, kullanmadıklarınız bakın, erişkinin 2 katı 3 yaşındaki bağlantı, erişkine geldiğinde yarı yarıya inmiş durumda.

EROL KELEŞ (Elâzığ) - Hocam, tekrardan artma durumu var mı, 14 yaşından sonra bu aksonal bağlantıların sayısında bir artış oluyor mu?

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. BETÜL ULUKOL - Bu kadar değil. Şöyle: Kopan bağlantılarda tamirler olabilir, hatırlama şeklinde. Hani derler ya, bisiklete biniyorsun sonra on sene binmiyorsun, sonra bindiğinde hatırlıyorsun, öyle bir şey olur. Bunların oluşmasında en önemli dönem ilk 2 yaş aslında, sonra 5-6 yaşta bir aralık var; 5-6 yaşta tekrar bir atılıma geçiyor.

EROL KELEŞ (Elâzığ) - Benim asında öğrenmek istediğimi şu: "Aksonal rejenerasyon" dediğimiz olay 14 yaşından sonra tekrardan olabiliyor mu?

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. BETÜL ULUKOL - Çok fazla değil, çok az.

İşin aslı, doğduğumuzda işte 10 tane beyin hücremiz varsa -ben geçen yüzyıldan kalan bir hekimim, o dönemde bize öyle öğretiliyordu- 11 olmaz, azalır azalır azalır, gider fakat son yıllarda, hücre sayısının da artabileceğini gösteren çalışmalar oldu dolayısıyla sayın vekilim, sizin bu aksonal rejenerasyonun yarın bir gün nelerle tetiklenip artabileceğine ben engel koyamam. Artabilir ama bugünkü bilgilerimizle çocuklukta, hele o ilk 2 yaşta kadar hızlı bir artış söz konusu değil ama işte, Omega 3 yağ asitlerinden falan bahsediliyor, onların o hücre kılıflarını güçlendirdiği, o aksonal uzantıları güçlendirdiği falan söyleniyor.

EROL KELEŞ (Elâzığ) - Ama sonuçta nöron sayısını artıramıyoruz, sadece aksonal rejenerasyonları belki artırabiliriz.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. BETÜL ULUKOL - Ancak.

Evet, şimdi, biraz önce söyledim aslında bunu geçeyim, ilk iki yıl içerisinde bu gelişim oluyor.

Peki, çocuklar, ilk iki yıl ya da işte ilk beş altı yıl içerisinde şiddete uğrarlarsa, strese uğrarlarsa ne oluyor; beynin etkilendiğini anlatacağım ya, pozitif stres dediğimiz bir şey var, bizi geliştiren stres yani ben buraya çıkarken heyecanlıydım, stres altındaydım ama size bir şey aktarmaya çalışıyorum dolayısıyla bu beni geliştiriyor. Toler edilebilir stres var; bana deseniz ki "Yarına bir kitap yaz." Hani, yazamam herhâlde ama en azından bir hazırlık yapabilirim falan tolere edebilirim belki. Bir de toksik stres var. "Betül Hanım, buradan sonra evinize gitmiyorsunuz artık, bitti. Siz artık kapalısınız, bu odadasınız, yaşamınızı burada devam ettireceksiniz." deseniz kâbus, toksik stres işte, çocuklar için de böyle. Şimdi, stresle ve toksik stresle yani bundan kurtulabiliyorsanız o tolere edilebilir stres demektir, arada bir evinize gidiyorsanız. Stresle ve şiddetle karşılaştığınızda ne oluyor? "Kortizol" düzeyi ya düşüyor ya artıyor, orada bir dengesizlik oluyor ve sonra nörobiyolojik etkileri ortaya çıkmaya başlıyor. Nörobiyolojik etkiler ne yapıyor? "Nöronal" gelişimi bozuyor, ağların bağlantı düzeyini bozuyor, azaltıyor ve ağların sağlamlığını azaltıyor, bozuyor. Peki, bunlar nereye yol açıyor? Şimdi, burada tamamen vallahi oluyor, billahi oluyor demek için koyduğum bir slayt bu. Neyin nasıl etkilendiği, hangi hormonun nereyi nasıl etkilediğini gösteren bir slayt. Beyinde ne salgılanıyor, nereye etki ediyor, nereye gidiyor? Ve sonunda bu çocukların, olumsuz yaşam deneyimi olan çocukların "prefrontal korteks"leri bozuluyor, "amigdala"sı bozuluyor, limbik sistemi bozuluyor. Beyinde sırf ihmal, bakın sırf ihmal; beynimizin sağıyla solu arasında bir "corpus callosum" denilen bir şey var, sağdaki lifler sola geçiyor, soldakiler sağa geçiyor. Benim bileğim herkesin bileği kalınlığında falan bir şey bu "corpus callosum". Sırf ihmal edilen bireylerde kâğıt inceliğine kadar indiği otopsi raporlarında gösterilmiş. Sırf ihmal ve bu kişinin nelere yol açabileceği, nasıl şiddetle şiddeti gösterebileceğini göreceğiz, göreceğiz değil de yani görüyoruz zaten.

Şimdi, birkaç tane görsel var, bunlar beyin görselleri. Bakın, yukarıdaki sırada beyin aktivitesini gösteriyor yukardaki o renkler. Alttaki renkler, alttaki beyin görüntüleri çok daha aktif beyni gösteriyor. Neymiş efendim, üst tarafta kalan, üst taraftaki beyinler kurum bakımı altında, hani kurum bakımı çok iyi diyoruz ya, hani ah keşke kurum bakımına alabilsek, onlarda bile yetmiyor. Kurum bakımına alınan çocuklardaki beyin ve hiç kurum bakımına girmemiş çocuklardaki beyin. Yani bizim keşke dediğimiz şey bile ne yazık ki gerçekleşmiyor yani olamıyor. Yine, burada, işte beyin nasıl enerjisinin düştüğünü görüyorsunuz. Beyin hacminin küçüldüğünü görüyorsunuz, "hipokampal" hacmin nasıl küçüldüğünü. Şu mavi çizgi sağlıklı, istismara uğramamış çocuğun beyni; onun altında kırmızı, yatay giden şiddet görmüş, istismara uğramış çocuğun "hipokampus" hacmini gösteriyor gibi. Şimdi, bunlar işte kanıta dayalı; aslında Toker hocamız olsaydı hani kanıta dayalı dediği işte kanıtları gösteriyoruz.

Bir başka çalışma yapılmış. Bu da hayatın içinden bir çalışma; Türkiye'den değil, Amerika'da yapılmış olan bir çalışma. Bir ağır ceza hâkimi diyor ki: "Yirmi yılda 100'den fazla katil görmüşümdür. Bunların bir kısmı da üstelik böyle çoklu adam öldüren kişiler.

Pek çoğu da, bunlar 'adölesan' ve genç erişkinlerdi. Bunlara sordum: Çocukluk çağınızda olumsuz yaşam deneyimi var mıydı diye? Pek çoğunda olumsuz yaşam deneyimi çok fazla."

Yine, bir doktorun yazdığı bir kitap, Seri Katillerin Beyni diye bir kitap yazmış bu Doktor Helen Morrison diye bir hanım, kitabı da bu. Söylediği şu: "Seri katillerde istismara uğrama, ihmal edilme sıklığı ne kadar?" Çalıştığı suçlulara bakmış. Yalnızca yüzde 32'sinin geçmişinde bir risk yok. Şimdi özetlersem eğer, biyolojik duyarlılık elbette var ama tek başına asla bir anlam taşıyor. Çevrenin mutlaka kolaylaştırıcı, riski artırıcı etkisi var. Reaktif gençler yani daha hareketli, daha suça temayülü olabilecek gençler olumsuz çevrede daha yüksek çevredeki, daha yüksek destekleyici çevreye göre daha fazla suça karışıyorlar, daha fazla suç işliyorlar.

Aile ve sosyal çevrenin çok büyük etkisi var biyolojik çevreye; ailedeki psikopati -hocalarım anlattılar- yoksulluk, kötü ebeveynlik tarzları biyolojik yatkınlıkla birleştiğinde -işte, o yüzden her ailede olmuyor- risk artıyor ve biraz önce çok detaylıca bahsettiğim istismar, ihmal... Burada tekrar altını çiziyorum, ben bir çocuk hekimi olarak "Biyolojinin etkisi vardır." derken içim titriyor çünkü bu çocuklar benim karşıma çocuk olarak geliyorlar ve asla bu çocukları etiketlememek gerekiyor; yani "Bunun genetiğinde var zaten." asla bu lafı etmemek gerekiyor ve determinist yaklaşımlardan uzaklaşmak gerekiyor. Biyoloji gerekçe değil asla yani bir çocuğu cezalandırırken de şunu yapmamak gerekiyor: "Ama zaten bunun biyolojisi bozuk, o zaman bunu cezalandırmayalım, bunun zaten biyolojisinde, genetiğinde problem var; ceza vermeyelim." değil, "Bu çocuğu rehabilite edelim, destekleyelim." demek gerekiyor.

Birkaç küçük öneri çıkarmaya çalıştım, aslında benim konum öneri değildi ama insan başlayınca tutamıyor kendisini.

Şimdi, bir defa çocuk suçluluğu çok faktörlü ve dinamik bir şey; biyolojik belirteçler risk çerçevesi sunuyor yalnızca, suçu meşrulaştırmıyor ve ne iyi ki erken destek fırsatı sunuyor. Yani eğer çocuğun hasta olduğunu düşünüyorsak, beyinde birtakım problemler olduğunu düşünüyorsak o zaman müdahale etmeye ne iyi ki fırsatımız var demektir; bunları kullanmamız gerekiyor.

Dikkatiniz için çok teşekkür ederim; biraz heyecanlı bir sunum oldu ama...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Heyecanınız bize de geçti Hocam, biz de çok teşekkür ediyoruz.

Biyolojik ve sosyal riskler açısından konuya bakış açımızı çok genişletti, çok aydınlattı ama dediğiniz gibi biyolojik riskler de olsa ya da diğer bütün risk faktörleri de önlenabilir, erken müdahalelerle engellenebilir risk faktörleri.

#### IV.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI

##### A) Görüşmeler

1.- Profesör Doktor Aliye Mavili, Doçent Doktor Zeki Karataş ve Profesör Doktor Betül Ulukol'un yaptıkları sunumlara ilişkin görüşme

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Kıymetli hocalarımızı, Betül Hocamızın yanına davet edelim ve sayın milletvekillerimizden soruları ya da yorumlarını alalım.

ÜMMÜGÜLŞEN ÖZTÜRK (İstanbul) - Değerli Başkan, değerli vekillerimiz ve değerli misafirler; sunumlar için teşekkür ederim öncelikle.

Ben çocuk doktoruyum, Betül Hocamla meslektaşız. Öncelikle, bütün hocalarıma bir sorum var: "Çocukların suç kabul edilme yaşı Türkiye'de 13." dediniz. Kişisel olarak sizin öneriniz nedir yani daha aşağı mı çekelim, daha yukarı mı çekelim? Sizin akademisyen olarak öneriniz nedir? Çocuk suç kabul etme yaşı olarak ne önerirsiniz?

Aliye Hocama sorum, daha da doğrusu açıklayıcı bir önerim olacak. "Psikologlar, sağlıkçılar, Millî Eğitimciler; herkes bu işin içine daha çok girmeli." dediniz ama ben sağlıkçı olduğum için özellikle aile hekimliğinde bir psikolog yani aile psikoloğu önermenizi beklerdim çünkü aile psikoloğumuz olursa bütün ailenin tüm fertlerine iletişiminden, evlilik psikolojisinden çocuklara davranışlarına kadar her türlü şeye cevap verebilecek bir alan olur. Yani, aile hekimliğinde bir aile psikoloğunu ben öneriyorum, buna ne dersiniz?

Zeki Hocama sorum var, yine, ona da destekleyici bir önerim var. Tıpta çığır açtığınız Hocam; yani beslenmeyle yüzde 30 zekâ artışının veya azalışının olduğuna dair tıpta böyle bir şey yok yani hocam da bahsetmedi beslenmeyle...

Eşim çocuk psikiyatrisi profesörü, kızım da çocuk psikiyatrisi, kendim de çocuk doktoruyum zaten; normal zekâ 90 ila 100'dür arkadaşlar yani IQ testinde 90 ila 100. Yüzde 30 azalma ya da artış dersek 120 ve üstü üstün zekâ olur yani biz çocukları, Down sendromluları, geri zekâlıları çok güzel besleyelim etle, proteinle, hepsi ileri zekâ bir şey olsun yani tıpta böyle bir şey yok.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Zekâ gerilemesinden bahsetti, artmasından...

ÜMMÜGÜLŞEN ÖZTÜRK (İstanbul) - Hayır, eksilmesi de yok yani yok öyle bir şey.

Zekâ genetikdir, hormonal nedenler, iyottur, tiroid eksikliğidir hocam bilir bunlar zekâ geriliği yapar ama bunlar hormonal, beslenmeyle alakası yoktur. En çok çalışma demir eksikliği ve anne sütüyle ilgili vardır, bunda da çalışmalar yüzde 10'u geçmemiştir; hocam bunu da iyi bilir. Yani yüzde 30 kâbus gibi bir rakam, keşke sizin de istediğiniz olsaydı da o zekâ geriliği olan çocuklarımızın, Down sendromlularımızın, otistik çocuklarımızın hepsini el bebek gül bebek besleyeseydik de zekâları yüzde 30 artsaydı. Maalesef, bu tür şarlatan tıpcı olan hekimlerimiz de var; zekâsını artırıyorum, nörolojik bir şeyler...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Peki, anne karnındaki beslenmenin etkisi nedir?

ÜMMÜGÜLŞEN ÖZTÜRK (İstanbul) - Hocam, genetik o da ama hormonal olanlar, işte, dediğim gibi, iyot eksikliği, demir eksikliği, onlar da hormonal, o tür var. En çok çalışma demir eksikliğinde ve anne sütünde, o çalışmalar da yüzde 10'u geçmiyor; onda da "Vardır." diyen "Yoktur." diyenler var yani yüzde 10 maksimum ama yüzde 10 rakamı da tabii ki iyi bir rakam. Ama zekâ azalması var beslenme eksikliğinden gibi, tıpta böyle bir şey yok yani.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Orhan Ateş Vekilimiz de söz ister.

Buyurun Sayın Vekilim.

ORHAN ATEŞ (Bayburt) - Teşekkür ederim Başkanım.

Tüm hazırunu saygıyla selamlıyorum.

Koruyucu hekimlikte bir kural var yani hastalık oluşmadan önceki işin maliyeti ve vakit harcama yönündeki israfı hastalık oluştuktan sonra çok daha fazla oluyor yani koruyucu hekimlikle hastalanmadan önce hastalığın tedbirinin alınması sonrakinden daha az maliyetli oluyor. Burada da benzer bir durum var yani suç işlendikten sonra hem çocuğun rehabilite edilme dönemi hem harcanacak zaman hem devletin o çocuğu rehabilite etmesi için harcanacak maliyet çok daha fazla oluyor. Burada da koruyucu hekimlikte olduğu gibi koruyucu yöntemlerle işe bakmanın adli yöntemlerle olayı değerlendirmekten daha kıymetli olduğunu düşünüyorum.

Sayın Hocam genetik yapıyla ilgili çok güzel bilgiler verdi, kendisine teşekkür ediyorum. Ben de göz profesörüyüm, göz doktoruyum. Toplumda her 100 kişiden 2 ya da 3'ü bipolar bozukluğuna sahip, yani bunlar ilmi veriler, toplumun yüzde 0,8 ila 1'i şizofrenik yapıya sahip, yine toplumda yüzde 2 ila yüzde 3 oranında kişilik bozukluğu var; yani bu, toplumda bakıldığında aslında çok büyük bir yekûn ediyor. Yani bütün toplumda, dünyada böyle. Dolayısıyla genetik yapıdaki bu yatkınlık suça yatkınlığı etkileyen çok önemli faktörlerden biri. Yani burada ailevi nedenler var, okul nedenleri var, sosyal ağlar var, çocuğun yaşadığı mahalle ortamı gibi birçok faktör var; genetik yapı da bunun bir alt grubu diyelim ama bu da azımsanmayacak derecede bence kıymetli bir alan. Bu sebeple genetik danışmanlığın kıymetli olduğunu düşünüyorum, yani öyle genetik yatkınlığı olan ailelerde diğer aile bireylerinin genetik danışmanlığıyla, psikolojik desteklerle çocuğun bu suçlara girişmeden önce ya da suça yatkınlığını azaltma anlamında bu genetik danışmanlığının ve sosyal katkının önemli olacağını düşünüyorum. Belki bu alanda biraz daha bu konu geliştirilebilir genetik yatkınlıkla birlikte sosyal destek çünkü burada prefrontal bölge, limbik bölgenin gelişimi genetik yapıda olduğu gibi çevresel etkilere de bağlı. Çevresel etkiler de tabii, ben bir örneklemeyle gideyim: Ben göz doktoruyum, açık göz rengi olan insanlarda -bu bilimsel bir veri- mesela alkolik yatkınlık daha fazladır. Bu bilimsel bir veri yani bu, magazinsel bir bilgi değil. Birtakım bağımlılıklara daha yatkın olur bu fizyolojik yapıya sahip, anatomik yapıya sahip insanlar. Fizyoloji bu konuyu çok etkileyen bir mevzu.

Dolayısıyla, bu limbik bölgenin gelişiminde size şu soruyu soracağım Hocam: Limbik bölgenin gelişiminde inancın etkisi ne kadardır? Yani tüm inançlar açısından soruyorum, bir de beslenme. Neticede, serotonin ve dopamin bu suçların işlenmesinde, yüksek veya az olmasından dolayı çok önemli bir sebep. Bu, şizofrenide de böyledir, bipolarlarda da böyledir, kişilik bozukluğunda da kısmen böyledir ve gıdaların, besinlerin, özellikle magnezyumun, çinkonun, demirin, yağların bu hormonlar üzerinde çok ciddi etkisi var. Bu konuda ne yapılabilir, ne edilebilir önleyici tedbirler açısından onu size sormak istiyorum Sayın Hocam.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI MUSTAFA KÖSE - Teşekkür ediyoruz Orhan Ateş Vekilimize.

Şimdi Fatma Serap Ekmecki Milletvekilimize söz veriyorum.

Buyurun Sayın Vekilim.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Sağ olun Başkanım.

Kıymetli hocalarıma birbirinden değerli sunumları için öncelikle çok teşekkür ediyorum, gerçekten çok faydalıydı.

Şunu gördük ki, suça sürüklenmeyle mücadelede en kritik, en önemli noktanın, çocuğun adalet sistemiyle tanışmadan önce, o aşamaya gelmeden tabii ki atılacak daha öncesindeki adımlar olduğunu gördük. Elbette ki burada kamu ve sivil toplumun beraberliği çok önemli, çok da güzel izah ettiniz. Mutlaka devletimizde bu konuda eğitimden sağlığa, sosyal hizmetten yerel yönetimlerin sahadaki çalışmalarına kadar çok kıymetli hizmetler geniş bir yelpazede yapılmakta ama mevcut durumu görmek açısından da soruyorum: Sizce burada şu an yapılan en başarılı uygulamalar hangileri, daha fazla yapılması gereken, özellikle acil olarak önlem alınması gereken eylemler hangileri? Bunlar hakkında bir görüşünüzü almak isterim.

Bir de Zeki Hocamın sunumunda çok farklı bir konu gözüme çarptı, aslında benim de içimden geçen, aklımda olan bir cümleydi o, tanımlamayı. Çocuğun sürekli farklı kişilerle süreç boyunca muhatap olmasının devlete olan güvenini azalttığını, sürece olan güvenini azalttığını söylediniz. Ben de bunun bu şekilde olduğunu düşünüyorum açıkçası. Bu anlamda, tek kişiyle süreci yönetmesi de tabii daha mantıklı. Sadece orada bende bir kafa karışıklığı oldu; yani sosyal hizmet uzmanlarına mı bu görevi verelim, daha onların etki alanını genişletip yoksa sanki öyle mi anladım farklı bir meslek grubunu bu konuda yetiştirip onlara mı bu işi teslim edelim? Çok önemli buluyorum çünkü bu yaklaşımı. Bu konuda eğer açıklama yaparsanız çok memnun olurum.

Son olarak da Betül Hocama genetikle ilgili bir sorum olacak. Ben de bir avukatım, bu konuyla ilgili müvekkillerimle bu konu çok konuşulurdu özellikle evlat edinmeyi teşvik noktasında, işte, suça yönelik bir aileden gelen çocuğu evlat edinme noktasında bazı insanların tereddütleri olduğunu ben çok bizzat da duydum, yaşadım da bunu. Eğer bir genetik faktör yoksa bu konuda daha farklı bir politika ele alınıp onların evlat edinilmeye böyle daha çok teşvik edilmesi anlamında bir politika geliştirilebilir mi? Bu konuda görüşlerinizi merak ediyorum.

Çok teşekkür ediyorum sunumlarınız için, sağ olun.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Şimdi, Komisyon üyelerimizden söz talebi olan var mı?

Dilan Vekilimize veriyoruz sözü.

Buyurun Dilan Hanım.

DİLAN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sevgili hocalarım, hoş geldiniz. Gerçekten çok kıymetli oldu ve ben çok büyük bir zevkle dinledim. Kendimi de içinde görerek yani anne olunca bir de ekstra "Acaba bizde de var mı bir şey?" diye düşünerek açıkçası dinledim, ağzınıza sağlık.

Şimdi, aslında on birinci yargı paketinde tartıştığımız için bu Komisyon kuruldu, sizleri dinlerken bu Komisyonun ne kadar kıymetli bir Komisyon olduğunu bir kez daha anlamış olduk. Çünkü on birinci yargı paketinde yapmayı düşündüğümüz değişiklikler vardı ve hâliyle onlara dair bazı tedirginliklerimiz vardı ve bir kez daha sizi dinlerken bu Komisyonun hakikaten önemini görmüş olduk. Hocamız eğitimevlerinden bahsetti ve eğitimevlerinin bir memnuniyetinden bahsetti ama diğer hocamız da ya bırakın, öyle olmayı, bir tane o görsel beyin zihinlerini de gösterdi, orada oynayan dalgaların ne hâlde olduğunu -eğitimevlerinin- yani onun da bir çözüm olmadığını ama nitekim ki bir çözüm bulmak zorundayız. Belki şu aşamada, ilk etapta en mükemmeli olmaz ama başlangıç aşamasında bunu iyileştiren bir yerde olmamız gerekiyor. Gelin görün ki on birinci yargı paketinde tam da tartıştığımız konu buydu. Çocukların doğrudan önce eğitimevlerine gönderilmesini, daha sonra iyileşmeleri durumunda ya da normalize olmaları durumunda

ancak bir tutulma yerlerine götürülmesi konusunda bir tartışma yürütüyorduk fakat tam tersine dair de bir bilgi vardı. Ben, o yüzden, Türkiye'deki mevcut eğitimevlerini görmediğimiz için size sormak istiyorum. Durumları nedir, kapasitesi nedir? Çocukların orada kalma koşulları nasıldır? Varsa bu bilgi sizde bizimle paylaşırırsanız sevinirim. Şu aşamada sizce peki bu çocukların yani tutuklanan çocukların, suça sürüklenen çocukların öncelikle tutukevine gönderilip gönderilmemesi konusundaki düşünceleriniz nedir? Bunlar da bizim için önemli olacak çünkü kapasitenin yetersizliğinden kaynaklı da yapılan bir adım olarak biliyoruz. O yüzden, bu değerlendirmenizi merak ediyorum.

Bir diğeri, Hocam, sunumunuzda şöyle bir şeyden bahsetmiştiniz: 30 kez adliyeye gidiyor çocuk, 29'uncuda biz neredeydik diye. Fakat bahsederken şundan bahsetmediniz: Acaba bilginizde mi çok merak ediyorum. Çünkü İçişleri Bakanlığına dair yetkili göremedim burada; hani var mı? Bilmediğim için soruyorum. Şimdi, burada sosyal hizmet uzmanlarına dair bir şey söyleyemem, çoğu hakikaten alanında uzman kişiler ve çocukların, bu anlamdaki suça sürüklenen çocukların ifadeleri alınırken ki hassasiyetlerini avukatlık yaparken de bire bir şahit olmuşum fakat gelin görün ki aynı şeyin kollukta olmadığını görüyoruz. Yani belki bu Komisyona da bir öneri olmuş olur. Aramızdaki avukat meslektaşlarımız da bilirler, kollukta bu durum böyle olmuyor.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Kolluğun çocuğu sorgulama yetkisi bile yok artık.

DİLÂN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Hayır, yok ama şöyle: Sonuçta o çocuğu...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Yani hatta çocuk savcısı ifade alıyor.

DİLÂN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Mesela, şu an onlar nerede alıyor? ÇİM'de.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Oraya gidiyor.

DİLÂN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Oraya getirilme, çocukların kapatma yerlerine götürülürken ki yerleri, ilk gözaltı sınırları, kapatma yerlerindeki durumları, bunların tamamının ilk muhatapları kolluk ama gelin görün ki kolluğun bu anlamdaki bir formasyonu olmamasından kaynaklı 18 yaş üstüne davrandığı tarzda, modelde davranan bir durum var. Orada her ne kadar sosyal hizmet uzmanı o çocuğun pedagojik durumuna dair yaklaşmış olsa bile çocuğun ikinci bir tramvayı kolluktan gördüğü kaçınılmaz bir gerçek. O yüzden, buraya da belki bir öneri olmuş olur, en azından kolluğun da bu konudaki bir formasyon eğitimi alması yani çocuğa yaklaşımı... Mesela, bizde de öyle, bizim de mesela, üniversitede gördüğümüz bir eğitim değil bu. Mesela "Suça sürüklenen çocukla ilgili avukat görüşmesini nasıl yaparız?" diye hiçbir formasyon eğitimimiz yok hiçbirimizin çünkü okulda böyle bir ders yok ama nasıl oldu? Baroların eğitimleriyle bunu iyileştirmeye çalışıyoruz. Mesela, bugün şu an burada bile sizi dinlerken bir sürü şeyi düşündük. Biz suça sürüklenen çocuklara hakikaten nasıl yaklaştık? Normal bir müvekkilimize yaklaşıp gibi mi yaklaşıyoruz yoksa onların önemli olan bir durum...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Çok büyük reformlar yapıldı.

DİLÂN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Başkanım, ben size muhalefet olsun diye söyleyemiyorum bunu, daha iyisi olsun diye söylüyorum.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Yok, pardon, bayağı bir değişim var yani.

DİLÂN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Bölmezseniz bence daha sağlıklı olur çünkü bunu derken eleştirmek için de söyleyemiyorum bu arada.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hayır, bilgiye dayanarak konuşma açısından dedim.

DİLÂN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Suni, kaba bir muhalefet bir yapmıyorum burada. Buradaki amaç, bu çocukların gerçekten de tutulma hâllerinde iyi olma koşulları yani bu çocukların tekrardan topluma bir suç makinesi olarak gönderilmemesinin yöntemlerini bulmaya çalışıyoruz burada. Nitekim ki bir önceki yargı paketinde, on birinci yargı paketinde gelmiş olması demek, o hâliyle gelmiş olması demek çocukların bir suç makinesine dönüşmesi anlamına gelecekti. O yüzden, burada mutlaka ve mutlaka Komisyona da önerimiz olsun, İçişleri Bakanlığının da bu işe dâhil edilmesi ve kolluk bu konuda yani çok keskin ve sert bir uyarıya ihtiyaç duyuyor çünkü 29 defa oraya gelen çocuk 30'da aynısı işliyorsa bu tek başına orada ifadesinin çocuk izleme merkezinde alınmasıyla, işte orada çocuğa yaklaşımla tek başına yeterli olmadığını görüyoruz; bu çocuk bir daha bu suçu işliyor. Elbette ki sizlerin pedagojik anlamda, işte biyolojik anlamda, tıbbi anlamdaki katkılarınız çok kıymetli fakat "Biz ne yapabiliriz"i belki tartışabilirsek burada kolluğun önemli bir rolde olduğunu ve bunun da iyileştirilmesi gerektiği açık çünkü orada o çocuklara nasıl davranıldığını, o çocukların aslında nasıl tekrardan suça teşvik edilen hâllerle uğraşıldığını gördük ve tanıklık ettik. Bence buna dair mutlaka önlemler alınmalı.

Bir diğeri ise Hocam, sunumunuzda çok önemli bir şeyden bahsettiniz, cezaların artırılması çözüm değil; bu, sadece çocuklar için değil tabii ki toplumun her kesimi için böyle ama çocuklarda biz bunun daha fazla etkili olduğunu da görebiliyoruz. Fakat ne öneriyorsunuz? Yani, evet, cezalar artırılmasın fakat ne yapalım? Mesela, nasıl yapalım? O çocuğun o suçu işlemesini engelleyecek hangi tedbirleri alırsak bu engelleme olabilir? Sadece işte kalma yerlerinin koşullarını iyileştirmekle bu işe çözüm olmadığını da görebiliyoruz yani tek başına çocuk kapatma yerlerinin ya da çocuk eğitimevlerinin iyileştirilmesi bile çözüm değilken. O zaman tekrardan başa sarmamız gerekiyor bu durumu. Buna göre "Acaba ne yapılabilir"i bence birazcık tartışmamız gerekiyor.

Son olarak da -gerçi vekilimiz gitti ama- ne olursa olsun bence bir hekime "şarlatan hekim" demeyi doğru bulmadığımı da kayıtlara geçmesi açısından ifade etmek istedim. Sağlıkçı değilim ama yine de bir meslek erbabının bu şekilde nitelendirilmemesi gerektiğini de ifade edeyim.

Teşekkürler.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Çok teşekkürler.

Selcan Taşçı Vekilimiz sırada.

Lütfen buyurun.

Yalnız, şöyle de bir durum var: Süre kısıtımız var çünkü ayrılmak zorunda olan, uçağı alan hocamız var. Dolayısıyla, Selcan Hanım'a da hazır söz vermişken sorusunu alalım. Benim de bazı sorularım olacak. Daha sonra sizlerden cevapları alalım, sonra ikinci fasıl sorulara devam edelim çünkü erken ayrılmak durumunda olan hocamız var.

ELİF ESEN (İstanbul) - Ben de bir iki sormak isterim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Tabii ki.

ELİF ESEN (İstanbul) - Kusura bakmayın geciktiğim için.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Estağfurullah, ne demek, sizi aradı gözlerimiz doğrusu.

ELİF ESEN (İstanbul) - Sağ olun, teşekkür ederim.

SELCAN TAŞCI (Tekirdağ) - Çok teşekkür ediyorum sunumlarınız için, ayrı ayrı bütün hocalarımıza teşekkür ediyorum.

Ben, her şeyden önce bu Komisyonun bizi kendi gerçeklerimizle hepimizi yüzleştirmeye bir katkısı olmasını ümit ediyorum çünkü o yüzleşmeyi sağlamadan hiçbir şeyi çözebileceğimizi düşünmüyorum.

Şimdi, bazı konuları, çocuk meselesi de öyle, biz hep "Siyasetüstü tutalım." vesaire diyoruz ama fiiliyatta bunu maalesef uygulamakta geri kalıyoruz. Biz burada bir siyasetçi olarak bazı şeyleri ifade etsek belki çok sert duvarlarla karşılaşacaktık. Siz bilimsel olarak bazı gerçekleri burada ortaya koyduğunuz için de teşekkür ediyorum. Bir tanesi sadece Türkiye'nin değil dünyanın gerçeği. Dolayısıyla, bunu özellikle söylemek istiyorum, burada bir siyasi savunmaya geçmeyi gerektirecek de hiçbir hâl yok, bütün dünyada benzer problemler maalesef yaşanıyor. Bir tanesi uyuşturucuyla ilgili. Bir örnek verdiniz Hocam, dediniz ki: "İlkokuldan ayrılıp uyuşturucu satarken -zannediyorum- öldürülen..." Öldürülüp öldürülmemesi de değil konu ama yani bu meselenin ilkokul yaşına düştüğüne dair bizim somut bilgimiz var değil mi? Bunu öğrendik çünkü biz bunu söylediklerimizde başka bir ülkede yaşıyor muyuz gibi bazen böyle tuhaf tepkiler alabiliyoruz ve bir tanesi de az önce de tepkiyle karşılaşılan yani temel sebebin yoksulluk olduğu ve "Zekâ puanı 30 puan kaybediyor." dedi hocam yani burada beslenme... Ben Orhan Bey'e de teşekkür ediyorum, beslenmenin önemini ifade etti, az önceki o anlamsız bulduğum direnci kırmaya dönük en azından anlamlı bir çaba sarf etti. Başka bir konu ama yani gerçekten açlık sınırının altında bir asgari ücretin olduğu bir ülkedeyiz, asgari ücretin yaygın ücrete dönüştüğü bir ülkedeyiz ve meslek sahiplerinin yani diplomalı meslek sahiplerinin, hemşirelerin, kamudaki avukatların, mühendislerin, öğretmenlerin vesaire yoksulluk sınırının altında olduğu bir ülkedeyiz. Şimdi, dolayısıyla, bizim hep beraber daha büyük bir şey yapılmasına dönük ekonomik ayağı da çok daha güçlü olan belki buradan bir çıkışla sonuçlandırmamız gerekiyor bu çalışmayı.

Hocam, sağlıkla ilgili de çalışmalarınız olduğunu bildiğim için soracağım. Şimdi, burada sağlıkta tespit konusunda -birçok konuda olduğu için- iyiyiz ama çocuk istismarında özellikle yani burada bildirimlerde neden geride kalıyoruz? Yani tespit ve bildirim oranı arasındaki uçurumun sebepleriyle ilgili çok kısa belki bir şeyler... Erken tespit ve müdahalenin 3 hocamız da çok üzerinde durdu. Bunun önlemeye etkisi illaki var ama önleme etkisini somutlaştıracak bir veri var mı elimizde çalışılmış? Merak ettiğim için soruyorum.

Yine, eğitimden kopmanın etkisi üzerinde çok durduk. Özellikle Zeki Hocama sormak istiyorum yani burada mesleki beceriye yönlendirmeye ilgili de birtakım tavsiyeleri oldu. Şimdi, bizim bir MESEM gerçeklerimiz var ve MESEM'de bir günlük devamda bile devamsızlık aslında tamamen yani o mesleki beceri ortamından da çocukları koparıyor. Dolayısıyla, MESEM'ler özelinde bir çalışmanız var mı mesela bu suça sürüklenmeyle ilgili? Varsa ve öğrenebilirsek çok sevinirim gerçekten.

Yine, engelliler üzerinde de çalıştığınız için yani engelli bireylerin bulunduğu ailelerdeki şiddet ve o ailelerdeki çocuklardaki suça sürüklenme oranlarını da aynı şekilde merak ediyorum?

Betül Hocama da şunu sormak istiyorum: Gerçeklik algısını biyolojik olarak nerede kaybediyor çocuklar? Yani suçun suç olduğunun farkında olmadıklarını görüyoruz biz yani kendi çevremizde de görüyoruz; bunu bir heves edilecek, hatta özenilecek boyuta taşıyorlar yani kötü olduğunun da farkında değiller. Dolayısıyla, onu nerede kaybediyor çocuklar?

Denetimli serbestlik uzmanlarının sayı olarak yetersizliğinden bahsettiniz. Peki, yetkinlik olarak yeterlilik söz konusu mu yani bu uzmanlar çocukları gözlem kabiliyetine sahip mi, o eğitimlerden geçiyor mu, yoksa genele şamil aslında yürüyor bu iş? Onu da yine merak ediyorum.

En önemlisi, sosyal hizmetler bünyesindeki çocuklar yani çevre etkisinden çok söz ettik. Bunlar çok aslında ideal varsaymamız gereken, bakım, sosyal kontrol, rehabilitasyon anlamında ideal varsaymamız gereken bir ortamda yetiştiriliyorlar ama buradaki çocuklar arasında da çok gördük yani adli vaka olarak da karşımıza çıktı; ölü bulundukları yerler, işte, fuhuşa sürüklenenler, uyuşturucuya sürüklenenler. Oradaki kopma ne ve orada ne yapabiliriz? Yani sosyal hizmette çalışıyorsunuz, görmezden gelinecek ya da münferit diyebileceğimiz hadiseler de değil. Onunla ilgili de ben birkaç cümle duymak isterim.

Çok teşekkür ediyorum.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Gideceksen sen başla, ben Betül Hocamla kalabilirim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - İlk söz hakkını Zeki Hocamıza verelim ama Elif Esen Hanım da ayrılacağı için...

ELİF ESEN (İstanbul) - Ayrılmayacağım.

Kısa iki soru sorayım ben.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - O zaman şöyle yapalım: Eğer sorularımızı kısa tutmazsak çok değerli hocalarımızı zaten cevap verirken burada bulamayacağız. Zeki Hoca cevap vermeye başlasa...

ELİF ESEN (İstanbul) - Sorum Zeki Hocaya, isterseniz ekleyeyim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Peki, o zaman hemen hızlıca lütfen.

ELİF ESEN (İstanbul) - Tabii, çok hızlı ekleyeyim. Şöyle bir bakmıştım zaten gelmeden önce de.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Lütfen...

ELİF ESEN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Kıymetli Başkanım.

Ben sunumları kaçırdım ama arka planda takip ettim.

Zamanım sınırlı olduğu için çok kısa geçeceğim.

Zeki Hocama soracağım: Bizim de çocuk konusunda çalıştığımız bir izlem sistemi var ve bu izlem sistemi sadece cezayla sınırlı kalmayan, çocuğu suça karışmadan önce önleyen, koruyucu, önleyici tedbirlerle suça karışmasını önleyen ama eğer engellenememiş ve suça karışmışsa çocuk daha sonrasında da onu önleyebilecek, koruyabilecek mekanizmalar... Şimdi, tam bu bağlamda iki sorum: Mevcut çocuk adalet sisteminin travma öyküsü olan çocuklar için iyileştirici mi, yoksa yeni travmalar üreten bir

sistem olup olmadığı noktasında bir görüşünüz var mı? İyileştirici etkisi var mı? Adli süreçlerde psikososyal değerlendirmelerin bağlayıcılığı sizce yeterli mi, yoksa raporlar çoğu zaman sadece ek belge olarak kalıyor mu? Ben bu konuları, sadece bu iki konuyu soruyorum şu anda uzatmamak için.

Teşekkür ediyorum.

GİZEM ÖZCAN (Muğla) - Müsaadenizle Hocama soracaktım ben de.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ama gerçekten hocayı bulamayacağız.

SELCAN TAŞCI (Tekirdağ) - Hocam, yazılı gönderelim, yazılı cevap...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Şimdi iki saat içerisinde sunum yapılacak, 3 kişi sunum yapacak ve biz soru soracağız. O yüzden...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocalarımız çok iktisatlı kullandılar zamanı. Şimdi bu polemiklerle zamanı sarf etmeyelim.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Lütfen açar mısınız? Usulen bir şey söylemek istiyorum.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hayır, açamam çünkü...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Bakın, sizin bu tavrınız hiç hoş değil.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Sizin tavrınız hoş mu?

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - İyi bir yönetim burada göstermek zorundayız...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Yahu, bir kere, siz daha giriş konuşmamda sanki benim konuşmalarım sizin denetimimize tabiymiş gibi...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Hiç değil.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ne dediniz? Bir daha tekrarlayın.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Arkadaşlarım burada, siz şahitsiniz.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - "Siz şahitsiniz..."

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Gayet iyi bir ses tonuyla, gayet iyi bir şekilde size "İki şeyi okur musunuz?" dedim ama sizin aklınızın arkasında öyle bir şey olduğu için onu reddettiniz.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ne münasebet! Öyle bir usul mü var?

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Şimdi burada iyi bir yönetim gösteremezsek bu çalışma amacına ulaşmaz. Şimdi, 3 değerli hocamız gelmiş, değerli sunumlar yapmış. Sürelerini aştı değil, ben saatlerce dinlerim, dinlemeye geldim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ama zaman yönetimi de bu iyi yönetimin bir parçası. Şu anda sizi değil, Hocamızı dinlemek istiyoruz.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - O zaman sizin yapmanız gereken bizi strese sokmadan sorularımızı sormamızı sağlamanızdı.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Tamam, ikinci fasılda söylersiniz.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Şimdi "Hocalarım gidecek." dediğinizde hepimizi strese sokuyorsunuz. Böyle bir şey olabilir mi yani?

Hocalarımız, gidecek misiniz, gitmeyecek misiniz? Ona göre size soralım.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Betül Ulukol ve...

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Yani Zeki Hoca gidecek...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocam, biraz teskin eder misiniz ne olur...

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Ben il dışından katıldığım için yani uçağı kaçırmamak için...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Yani Hocam, siz...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Tamam yani o zaman sizi burada Türkiye Büyük Millet Meclisi ağırlayacak demek.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Vekilim, tamam, çok teşekkür ediyoruz. Şöyle, beş dakikamıza mal oldu bu polemik.

Hocam, lütfen cevaplarınıza başlar mısınız.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Polemik değil, iyi yönetmeniz için size yaptığım bir uyarı olarak lütfen değerlendirin.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Çok teşekkür ediyoruz, çok faydalı oldu.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Evet, size hiç bir şeyin fayda etmeyeceğini anlıyorum!

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocam, buyurun.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Öncelikle, sorular için çok teşekkür ediyorum. Keşke daha fazla vaktimiz olsaydı olurdu ama benim yaşadığım ilde tek sefer olduğu için uçak saatlerini ayarlayamadık, kusura bakmayın.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Kıymetli Hocam, sizi yine çağırırız, lütfen, hiç şey değil.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Ben şimdi hiç kimsenin de sorduğu soruyu hani önemsizleştirmeden not aldım, en baştan başlayayım. Fiil ehliyetinde "12 yaş değişmeli mi?" dedi. 12 yaş doldurma şartı var, 13 yaş, düzeltilim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Evet, 12-15.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Yani 12 yaş doldurma şeyi var. Bence değişmemeli çünkü ayrıca gruplandırılıyor zaten; 12-15 yaş grubu ayrı değerlendiriliyor, onların farik ve mümeyyiz olup olmadıkları açısından Adli Tıp ya da çocuk ergen psikiyatristleri değerlendirme yaptığı için zaten çocuk farik ve mümeyyiz değilse ceza davası açılmıyor o çocuğa. O yüzden bence 12 yaş değiştirilmemeli çünkü

Almanya aşığı çekmek için uğraşıyor. 14 yaş Almanya'da biliyorsunuz, onlar da tartışıyorlar daha düşürmeli miyiz diye çünkü çocuklar günümüzde gelişimlerini daha erken tamamlıyorlar yani dijital çağda oldukları için. Beslenmeyle ilgili çok takıldık ona, 20-30 puan; o sosyal psikoloji araştırmalarında elde edilen, erken çocukluk dönemi araştırmalarında elde edilen verilerdi; onlar genelde yoksul mahallelerde yapıldığı için belki oradan kaynaklanan bir şey olabilir. Bu, tabii, net değil, tartışılabilir bu. Orada ben beslenme yetersizliğinden ya da...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocam, bir de siz sanki orada ihmal ve istismarı hani...

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Evet, evet, ihmal ve istismar; onlar da dahil.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Yeterli uyarı almamasını da ona dâhil etmişsiniz.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Tabii, tabii, erken çocukluk dönemi araştırmaları dedim zaten, o döneme ait.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Evet, sadece beslenme tek parametre değil.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Tabii, bu şey değil yani elimize metre alıp da çocukların zekâlarını ölçmüyoruz, sonuçta bir zekâ testi yapıyor. Benim de karşılaştığım koruma altındaki çocuklarda, suça sürüklenen çocuklarda algılama düzeyi düşüklüğü var zaten, hani biz onlara zihinsel yetersizliği olan çocuk damgasını yapıştırmıyoruz ama bu yani çocuğun çevresel algılardan yoksun yetişmesi, beslenmesinin yetersiz olması gibi birçok faktöre bağlı, onu söyleyebilirim.

Çocuk adalet sisteminde alan taraması önemli yani çocuk adalet sisteminin işi değil aslında, çocuk koruma sisteminde daha çok alan taramasının olması gerekiyor. "Çocuk adalet sisteminde çocuğun takibini sosyal hizmet uzmanı mı yapmalı?" Bence evet çünkü çocuğun hem gelişiminden hem aileyle ilgili risk faktörlerini değerlendirebilecek en yetkin meslek gruplarından bir tanesi o. Yani yurt dışında kamu vesayeti uygulaması var, makul bir vaka yükü var sosyal hizmet uzmanlarının üstünde. Örneğin, yılda 25 vaka yükü var ama o vakaları baştan sona sistem içerisinde takip ediyor. Bir de kamu vesayeti hakkı verdiğiniz için çocuğu bir sağlık kuruluşuna yatırma, eğitim kuruluşuna kayıt yaptıрма gibi birtakım yetkisi de oluyor. Bizde meslek elemanlarının böyle yetkisi yok. Çocukla ilgili en küçük bir müdahalede aileden izin almak zorundayız ya da mesela, Medeni Kanun'da şey var, özen yükümlülüğünü yerine getirmeme diye bir madde var ama o maddeden dolayı çocuğu risk altına atan hiçbir aileye de çok fazla dava açılmıyor. Dolayısıyla ailelere bir yaptırımımız yok. Uzmanlar da biraz vesayet başkasında olduğu için çocuk üzerinde tasarruf etme hakkına sahip değiller. Bu tartışılabilir yani kamu vesayeti mi olsun ya da güçlü bir vaka yönetim sistemiyle belki bunu çözebiliriz. Ben de orada bunun iyi bir meslek elemanı olması taraftarıyım.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocam, siz orada bir şey söylediniz "Türkiye'de kamu vesayeti yok." diye, doğru anlamışım değil mi?

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Yok, yok; Medeni Kanun'da olması gerekiyor, kanuna konulması gerekiyor, kanunda olmadığı için uygulamada da yok ama bir vaka yönetim sistemi kurarak belki onu aşabiliriz.

Çocuk eğitimevinin durumu soruldu. Bu çocuk eğitimevi çocukevleriyle karıştırılmasın. Çocuk eğitimevi cezaevi, bir cezaevi statüsünde, onu söyleyelim, ceza infaz kurumu daha doğrusu çocuk eğitimevi ama şöyle açık cezaevi gibi değerlendirebiliriz. Nasıl ki yetişkinler belli izne gidebiliyor, çalışmak için diyelim ki adliye gidebiliyor, mesaiye gidebiliyor; çocuk eğitimevinde de eğitime ve işe gidebiliyor çocuklar. Bu, topluma çocukların kaynaşması açısından daha etkili oluyor. Oralar çocukevleri gibi değil yani çocukevleri çok farklı bir şey, korunma ihtiyacı olan çocukların kaldığı yerlere biz çocukevleri diyoruz.

Tutuklamalarda gerçekten hani Türkiye'de her yerde çocuk mahkemesi yok, çocukların yetişkinler için oluşturmuş asliye ceza mahkemelerinde ya da ağır ceza mahkemelerinde davaları görülüyor. Mahkemelerin dava yükü fazla olduğu için biraz tutukluluk süreleri artıyor, çocuklar da bundan çok şikâyetçilerdi cezaevlerinde. Bu belki değiştirilebilir yani tutuklulukta farklı bir model belki ortaya konulabilir yani çocuk eğitimi modeline benzer tutukevi modeli olabilir ki çocuk şeyden mahrum kalmamasın yani sosyal ilişkilerinde devam ettirdiği birtakım süreçlerde kopukluk yaşamamasın. Belki orası iyileştirilebilir çünkü tutuklu çocukların sayısı diğerlerinden daha fazla.

Adli kolluğun çocuk biriminin profesyonelleşmesiyle ilgili... Mesleğiniz avukatlıktı galiba?

DİLAN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Evet.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Evet, siz de onlara şahit olmuştunuzdur çünkü ifadeleri alınırken yanında bulunuyorsunuz. Çocukların ifadeleri, bir defa, savcılığın çocuk bürosu tarafından alınması gerekiyor; bu, Çocuk Koruma Kanunu'nda net ancak savcı belki inisiyatif kullanır, zaman zaman adli kolluğa aldırabilir ama o yasa dışı oluyor. Ama ilk giriş kapısının adli kolluk birimi olması nedeniyle mutlaka orada psikososyal destek ekibi olması lazım. Ben valilik oluruyla bir yıl çocuk şubede çalıştım ve çok iyi bir ekip olduk onlarla çünkü psikososyal konuların tamamını polisler bana bıraktılar yani ailelerin ikna edilmesi, çocukların yönlendirilmesi. Bu konuda sosyal hizmet uzmanlarının daha etkili olacağını düşünüyorum çünkü onlara her ne kadar çocuk hakları konusunda eğitimler verilse de doğrudan meslekleri şey değil yani çocuğun durumuna müdahale edecek durumda değil. Var aslında, çocuk şubelerde sosyal çalışmacı çalıştırılmasına dair yönetmeliklerinde var ama yeterince kadro ayrılmadığı için belki şu anda çok uygulanmıyor.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Sayın Hocam, bir de şöyle bilgi var bende, onu sizinle teyit etmek isterim: Dünyada çocuğun ifadesini alma yetkisi olmayan tek kanun bizde, dünyada böyle bir uygulama yok; doğru değil mi?

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Doğru, doğru. "Cumhuriyet savcılığının çocuk büroları alır." diyor, kesin hüküm var orada. Suça sürüklenen çocuğun ifadesini alamaz, evet.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Yani polis katiyen...

DİLAN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Neyi çözdü bu?

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hayır, bu bir reformu işaret ediyor, bir şeyi çözüp çözmemesi ayrı bir tartışma konusu.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Ama oranın güçlendirilmesi gerekiyor, ben sayın vekilime katılıyorum.

Cezaların artırılması çözüm değil, cezasızlık algısı burada belki çocukları daha fazla suç işlemeye sevk ediyor. Hani, bu da biraz adli sistem içerisindeki gecikmelerden kaynaklanıyor. Tam orada çocuğun verilen hükmün anlamını bilmemesinden de kaynaklanıyor. İşte, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını çocuk "Beraat ettim." gibi algılıyor ya da kamu davasının ertelenmesi kararını çocuk beraat gibi algılıyor. Burada çocuğa refakat eden barodaki avukatın çok iyi anlatması gerekiyor, meslek elemanının çok iyi anlatması gerekiyor çünkü çocuklar "Dosya patladı." kelimesini çok kullanıyorlar mesela. 17 yaşına geldiği zaman eski davalar da açılıyor, son işlediği suç da açılıyor, çocuk doğrudan cezaevine gidiyor, o zaman şok oluyor zaten. Dolayısıyla, burada cezasızlık algısını giderecek mekanizmaların devreye sokulması lazım.

Mesleki eğitimden -MESEM'ler- bahsettiniz. Mesleki eğitimlerin de yine bir müfredatları var. Yine oranın müfredatını ya da oranın kurallarını uygulayamayacak özelliklerde olan çocuklar var. Benim dediğim yani daha farklı bir model. Eğitim ile sosyal tedavi ve rehabilitasyonun birleştirildiği, içinde belki madde kullanım bozukluğu olan çocukların da tedavi edilebileceği ve iş ve meslek öğretilebileceği daha serbest bir yapılanmadan bahsediyorum.

SELCAN TAŞCI (Tekirdağ) - MESEM doğru bir model mi, gözleminizi merak ediyorum?

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - MESEM birtakım çocuklara hitap ediyor yani meslek liselerinden atılan, herhangi bir eğitim kurumuna devam edemeyen çocuklar için bir kurtuluş, çok güzel ama onu dahi kabul etmeyecek çocuklar var yani MESEM'e kayıt yaptırırsanız bile oraya devam etmeyecek nitelikte olan çocuklar var. İşte onlar, hocamın dediği gibi yani biyolojik olarak beyin yapıları öyle bir bozuluyor ki hangi mekanizmayı kullansanız da çocuğu bir türlü şeye dâhil edemiyorsunuz. Onlar için tedavinin de olduğu, böyle topluluk temelli rehabilitasyonun da olduğu daha farklı bir model orada düşünmemiz gerekiyor yani bu çocuklar o noktada boş kalıyor.

"Engelli ailelerinde suça sürüklenen çocuk var mı?" dedi. Ben çok rastlamadım. Daha çok ailede suç geçmişi olan bireyler varsa çocukların suç işleme ihtimalleri artıyor ama engelli ailelerinde normal çocukların kendilerini ihmal edilmiş hissettiklerine dair araştırmalar var. Yani aile bütün enerjisini engelli çocuğa verdiği zaman diğer kardeş biraz ihmal edilmişlik duygusu yaşıyor ama diğer koruyucu faktörler devreye girerse yani orada çocukların suça sürüklenmesi çok kolay olmayacaktır diye düşünüyorum.

Travması olan çocuklardan bahsettiniz. Gerçekten bunlara çocukluk çağı travmaları diyoruz. Ben en son mesela bu araştırmayı şeyde gerçekleştirdim, denetimli serbestlik müdürlüğündeki yetişkin suçlular üzerine yaptım. Şeyleri yüksek çıkıyor; 4 ve üstünde çocukluk travması olanların sayısı çok yüksek yani denetimli serbestlik sistemi içinde de cezaevinde olanlarda da travma çok fazla. Hatta bir psikolog arkadaşla yürüttük bu çalışmayı; bizzat çocukluk çağı olumsuz yaşantıları anketini o uyguladı. Mesela "Fiziksel şiddet yok." diyor, psikolog biraz araştırıyor "Ya, babam beni kemerle döverdi ama ben hak ediyordum." diyor. Yani bazılarında şunu fark ettik ki şiddet olduğunun farkında bile değil. Dolayısıyla bir psikolog eşliğinde doldurduğumuz için çok net sonuç aldığımızı söyleyebilirim. Bu da şunu gösteriyor: Yani biraz klinik psikolojiye... Denetimli serbestlik müdürlüklerinde, cezaevlerinde yani sıradan bir psikoloğun donanımlarını aşıyor bu çocuklarla çalışmak. Klinik psikologları ya da daha donanımlı meslek elemanları, terapi bilenleri belki, terapi eğitimi alanları... Çünkü mesleğe bakış açısı da değişiyor, ben hani belli bir yaştan sonra terapi eğitimi aldım, şimdi diyorum ki mesela, geriye dönüp o çocuklarla çalışsam çok daha farklı yaklaşırdım onlara yani bir eğitim almak meslek elemanının çocuğa bakış açısını değiştiriyor, o travmayı nasıl ele alacağını öğreniyor en azından. Burada belki Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında, Adalet Bakanlığında çalışan arkadaşların klinik becerilerini artırabiliriz çünkü çoğunluğunun ben çocukluk çağı travması olduğunu söyleyebilirim.

Psikososyal değerlendirmeden bahsetmişsiniz yani psikososyal değerlendirme en başta, işte, dediğim gibi, çocuk ilk suç işlediğinde kesinlikle en ayrıntılı psikososyal değerlendirmeyi orada yapmamız lazım. Aile, okul, sağlık kurumu, çocuğun bağ kurduğu, bağlantılı olduğu mahalle de dâhil, çocuğun röntgenini, doğru fotoğrafını o ilk suçu işlediğinde ortaya koyabilmemiz gerekiyor ve çok geniş kapsamlı, sadece çocuğa değil aileye, yaşadığı mahalleye, eğitim kurumuna yapacağımız müdahaleleri de ayrıntılı bir müdahale planıyla da ortaya koymamız gerekiyor diyorum.

Ben hepinizden müsaade istiyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Daha sonraki süreçte de birlikte oluruz yani uçağı kaçırmama adına ben izninizi istiyorum.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocam, biraz daha size süre kazandıracak bir düzenleme yaptık orada.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Tamam, Meclisin güzelliği bu işte, bak, VIP ayarlamışlar.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Hocam, siz hep VIP'den geçmeyi hak ediyorsunuz akademisyenler olarak.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ZEKİ KARATAŞ - Yok, estağfurullah.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ayşe Böhürler Vekilimizin uzun süredir bir söz talebi var.

Kıymetli Vekilim, buyurun lütfen.

AYŞE BÖHÜRLER (Kayseri) - Teşekkür ediyorum.

Ben çok hızlı sormak istiyorum vakit almadan.

Bir defa, çok teşekkür ediyorum, son derece bilgilendirici bir sunumdu.

2005 yılında ilk defa bu 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu "çocuk suçlu" kavramını değiştirdi, "suça sürüklenen çocuklar" kavramını getirdi. Bir, bu korunmalı mıdır? Buna ilave yeni... Çünkü aradan geçen zaman içinde çok şey değişti. O kanun, o dönem

bütün Avrupa ve dünya modelleri incelenerek o dönemin en uygun kanunu olarak hazırlanmıştı. Ben de o çalışmanın içinde yer aldığım için bu kanunla ilgili böyle bir soruyu sormak istiyorum.

İkincisi, orada kategorize edilen, 12 yaşa kadar olan bir dönem var, 12-15 yaş var ve 15-18 yaş var. Bu yaş kategorileri bugün için değişmeli mi? Bu, ikinci sorum. Bugün buna daha farklı bir gözle bakabilir miyiz?

Bir diğeri, işte, orada çeşitli tedbirler var, alınan tedbirler; danışmanlık var, rehabilitasyon var, tedavi var, MESEM'ler de bunlardan, meslek okulları biri. Buna ilave ne olabilir?

Bir başka sorum da dijitalleşme, sanal dünyayla birlikte -ki bu kanunun kapsamı içinde bu yeterince yok ama- çocuklara yönelik siber suçlar vesaire, pedofili takipleri gibi şeyler illaki güvenlik önlemleri içinde eklendi. Ancak bu noktada, özellikle dijitalleşmenin çocukların suça sürüklenmesindeki rolü, etkisi, bu aile ve fiziksel, somut yaşam tecrübelerinin dışında etkisi nedir? Bunu da sormak istiyorum. Yeni kanun çalışırken biz bunları nasıl revize edebiliriz, değiştirebiliriz?

Özellikle, son dönemde de çetelere katılan çocukların birçoğu aslında dijitalden avlanıyormuş benim aldığım bilgilere göre, sanal ağların içinden bu çocuklar bu suç çetelerine dâhil oluyorlar, hatta neye dâhil olduklarını bilmiyorlar, görmüyorlar bile, çeşitli sosyal medya hesaplarından yine aynı şekilde onların kullanımıyla giriyorlar. Buna dair bize önerileriniz ne olur?

Teşekkür ediyorum.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Zeki, hepsine cevap vermek zorunda değilsin evlatçığım, girersen gir ama sıkıntı yaşamayayım.

Ayşe Hanım, biraz benim de tamamlamam gereken boyutlar olduğu için söylüyorum. Azıcık dinlensin mi arkadaşım, yola da çıkacak.

AYŞE BÖHÜRLER (Kayseri) - Hocam, sizin öğrenciniz herhâlde Zeki Hoca? Belli ki has ve özel öğrenciniz, koruyorsunuz.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Evet, has bir kıymetli öğrencimdir, gerçekten has, kıymetli ama söyleyeceğini tamamlarsa...

Şu boyutları çok net söylemek istiyorum benim de katkıda bulunmam adına. Şimdi, psikologlar denildiği için size de yanıt olsun diye söylüyorum. Psikologların bizim alanı desteklemesi kısmı sadece teşhis koyma ve ölçekle, bu çocuğun şu kadar duygu durum bozukluğu var ve diyelim ki manik atak geçiriyor falan diyerek kısmında çok da yararlanıyoruz. Ama denetimli serbestlik ve suça yönelme direkt olarak donanımlı, süpervizyondan geçmiş, klinik eğitim almış sosyal hizmet uzmanının işidir. Kanada'da ve Amerika'da bu alanla çalıştığım sırada net gördüğüm bir şey: Aileye ev ziyareti yapan tek meslek grubudur sosyal inceleme yapan sosyal hizmet uzmanı. Ben psikiyatristim, psikoloğum ve sosyal hizmet uzmanının grup terapisi eğitimi veren bir klinisyen hocayım; aile danışmanlığı eğitimi veren bir hoca olarak da bütün profesyonellerin olmazsa olmazı, ihtiyaç duyduğumuz parçaları vardır ve bu parçalarla çalışırken suça sürüklenen çocukların önceki tedbir ve teşhisinin yerinde ve çok boyutlu yapılması olmazsa olmazdır. Onun için, sosyal hizmet uzmanının 12-14 yaş grubunda ev ziyareti yapamamasının savcı ve adli birim tekelinin olmasından kaynaklanan bir handicap olduğunu düşünüyorum. Hâkim karar verirse o raporlar ciddi anlamda bir ön değerlendirme, risk faktörü incelemesi olmaktan çıkıyor. Biz bunu aile mahkemesinde de görüyoruz; velayet ve nafakaların ayarlanmasında, çatışmalı evliliklerde çok büyük sorun oluyor. Hâkimlere bu eğitimleri çok fazla verdim, hukukçulara da; çocukla iletişim kurmak çok özellikli bir iletişim becerisi gerektirir. Çocuğa teşhisçi yaklaşımla "Sen ne yaptın da bu..." diye değil; mesela, biz taşrada kolluk kuvvetlerine eğitimde göz teması kurarak, çocuğu yargılamadan gerçekten mesleğe kazandırıp polis olmasını sağladığımız bazı çocuklar oldu, kolluk kuvvetlerini önce örnek aldı. Özdeşim figürlerinin derinlikli çalışılması lazım. Anne ve babadan birisine, erkek çocuklarda özellikle babayla özdeşim yapamadığı zaman rol geri bildiriminde özdeşim figürü ya öğretmen olacak ya da bizim bu gruptan, suça yönelen çocukta yani böyle babacan tavrıyla... Bazen askerlikte bunu yaşarım ben, askeriye ve polise ders veren hoca olduğum için görürüm: "Örnek bir kişiydi, beni öyle korudu ki örnek bir kolluk kuvveti yetkilisi oldum."

Şimdi, bizim davamız, derinlikli ve çok boyutlu, çok katmanlı bir süreç dedik Zeki'yle de Hocamla da. Biz, çok katmanlı bir sürecin toplum temelli, aile temelli boyutlarını gerçekten o ekosistem yaklaşımıyla tamamlamak ve başlatmak zorundayız. Onu yerinde ve zamanında yapamadığımız zaman çocuk katmerlenmiş, suça yönelmiş olarak 30 kere... İşte, 3.500-4.000 çocukta söz ediyoruz, bu çocuklar toplumun güvenliğini tehdit eden çocuklar.

Sosyal hizmet uzmanlarının süpervizyon altında denetimli serbestlik yapması neden önemlidir derim? Çünkü ben yaz dönemi Adalet Bakanlığı personeline, sosyal hizmet uzmanlarına ve askerlere, oradaki Emniyette çalışanlara, şiddet mağduru kadınlarla çalışanlara da aile içi şiddette çok fazla süpervizyon eğitimi veriyorum. Gerçekten, iletişim alanlarının tükenmeden güçlendirilmesi gerekiyor. O personel vaka yönetim odağında çalışırsa suça yönelen çocuklarla ilgili, derinlikli... Aynen Zeki'nin vurguladığı şeyleri vurgulayamadım ben. Vaka yönetimi bizim için neden çok önemlidir? Tek başına çevreden aileye, aileden çocuğun kendi özelliklerine kadar bütünü dikkate alan ve aynı zamanda da havale, gönderme ve de koruma tedbirlerini ilgili koordinasyon ve iş birliğini sağlayarak yapan sosyal hizmet uzmanları bu işi becerebiliyor. Nedeni de şu: Biz, mesela, Amerika'da cepleri çekle dolan bir sosyal hizmet uzmanı "Sen bu çocuğunu burnu akararak benim karşıma getirirsen sana 500 dolar falan vermeyeceğim. Temizliğinden, hijyen temizliğinden o çocuğun kurumda sağlıklı yaşamasını temin edecek kadar evinde her tür tedbiri almanı istiyorum. Anne olarak sen değişmezsen ben senin çocuğuna ve sana bu parayı vermeyeceğim." dedi. Şimdi, bizim kamu vesayeti sistemi yasada olmadığı için sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda yetki ve donanımıyla "Ben bu çocuğun kurumdaki dönüşümünü sağlayamadım, burada güçsüz kalıyorum." demesine çözüm bulamıyoruz. Bizim derdimiz şu: Çocuklar kendi kurumumuzdan aileye bir hafta sonu ziyaretçi gittiği zaman orada çocuğa para ödemesi yaptırıyorlar ve çete grubu tarafından öldürülüyor ya da o çocuk uyuşturucu taşıyor. Şimdi, bunların takibi ve izlenmesinin o kadar çok vaka ve aile odaklı gitmesi lazım ki onun için ailenin başında... Üniversitedeki öğrencimize baktığımızda bile biz, istismar ve tedbiri, çok sağlıklı -tırnak içinde- gördüğümüz ailede görüyoruz. İstismarı daim kabul edecek miyiz? "Benim hayatımı kurtardığı için Aliye Hoca 'Öl.' dese ölürüm." diyen çocuğa "Kimse için ölmeyeceksin evlatçığım, sen kendi donanımına bakacaksın, bu alanda istismarla çalışan çok donanımlı bir uzman olacaksın." dedim, hemen mezuniyetinde eğitime başladı. Hiçbir lisans programı -psikoloji, psikiyatri ve sosyal hizmet uzmanı- bütün donanımları sağlayacak, her tür vakayla çalışacak bir yetkinlik sağlamaz; mezuniyetten sonraki eğitimler ve süpervizyon

çalışması, kurum içindeki denetimlerin çok etkili olarak, gerçekten her sene vaka odaklı yapılması zorunlu. Ben öyle vakalarla çalışmış uzmanlara süpervizyon verdim ki gerçekten evlenmekten nefret edip "Kendim bir erkeğe nasıl güvенеceğim?" diyen profesyonellerle meşgul oldum ve öyle bir vaka ki o vaka, ben hayatımda böyle bir vakaya ilk defa tanık oldum.

Şimdi, bizim bu alanlarımız çok... Hani, gizlilik, bireysel hakların korunması derken, çocuklardaki korunmanın da aslında toplumsallaşma ve sosyalleşmenin sağlıklı yapılması odağında olması gerekir. Tedbir kararlarının izleme, takip ve gözetimi ile meslek edindirmeden sonra da "Bu çocuğun her şeyi normal mi, yoksa çevreden bir uyarı alıp yeniden bir başka boyuta yönlendiriliyor mu?"nun çevre değişikliğinden gerçekten başka bir kimlikle belki de o mahalleden ayrılmasına kadar güvenlik tedbirlerinin ve denetim tedbirlerinin alınması lazım.

Ben kendim bütün boyutlarıyla cevap vermiş gibi olduysam affedin, özel bir soru aklımda kalmadı. Hani, meslekleri ayrımcılık yaparak söyleyemiyorum, bütün mesleklerin çalışırken tükenme riski vardır. Bu tükenme riskine karşı bu alan, vakaların biricikliği, vakaların çok dallanmış, budaklanmış krizleri nedeniyle de çok boyutlu ve çok koordinasyonlu, çoklu iş birliği içinde sürdürülmesi ve yürütülmesi gereken vakalar olduğunun bilinmesi gerekiyor.

Teşekkür ediyorum.

Saygılarımla.

Daha sorular varsa şahsıma ait -Zeki çıktı nasıl olsa- Hocam ile bana istediğiniz soruyu sorabilirsiniz. Nasıl olsa yarın sabah Eskişehir'e gideceğim efendim, başka bir derdim yok.

Buyurunuz Hocam, özür dilerim.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. BETÜL ULUKOL - Yok, sorular var sanıyorum.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Size sorulan sorular da vardı sanki Hocam, onu cevapladınız mı siz?

Ben bir ara çıktım çünkü.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. BETÜL ULUKOL - Yok, ben cevaplamadım da daha soru varsa alalım.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Sayın Milletvekilimizin, Sayın Kanko'nun sorusu var, ondan alalım lütfen.

MÜHİP KANKO (Kocaeli) - Teşekkür ediyorum.

Ben de akademisyenim, tıp profesörüyüm.

Tabii ki tıpcı arkadaşşıma soracak çok şeyim yok ama şimdi, son dokuz yılda suça sürüklenen çocuk sayısı yüzde 51 artmış fakat 2023 ile 2024 arasında yüzde 13 artmış yani geometrik bir artışa meyil var. Burada -popülasyonumuz değişmedi, çocuk sayımız aşağı yukarı değişmedi, aksine geriliyor- esas faktörün ekonomik olduğu yönünde bir görüşünüz var mı acaba? Bu bir siyasi soru, cevap vermeyebilirsiniz ama bu konuda görüşünüz nedir, onu merak ettim.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Ekonomik sorunların sorun olmadığı hiçbir ülke yok, dünyanın hiç bir ülkesi de yok.

MÜHİP KANKO (Kocaeli) - Ağırlık orada mı acaba?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Yani şu andaki savaş tamtamlarına bir bakın, İsrail'in yaptığına bakın, Amerika'nın Venezuela'ya yaptığına bakın; hangi çocuğa biz, hangi demokrasi, hangi temel insan hakları diyeceğiz? Havana Bildirgesi 1990'da çıkmış ve biz, çocuğun hükümlü hâle gelmeden, soruşturma ve kovuşturmalık hâle gelmeden ailesi için de çevresi için de korunması gerektiğini söylüyoruz. Ama öyle bir noktadayız ki gerçekten üretim-tüketim arasındaki dengeye baktığımızda, ailenin tüketim alışkanlıkları cazip bir şekilde tahrik ediliyor ve aile destek sistemleri yoksullukla bağlantılı olarak sadece devletten beklenecek şeyler değil; yerelde belediyelerden STK'lere kadar çok ciddi bir koruma sistemi... Bizim spiritüel realitemizde, manevi doyulumuzda, inanç sistemimizde çok net şey var. Yani Batı da kiliseleriyle bunları gündeme sokarak, o mahallede "Bir tek mağdur kişinin sorunu benim sorunum çünkü benim çocuklarımin arkadaşı onlar." diyor. Şimdi, bu konuda "altruistic" el sever "Öteki açken, komşun açken uyuma." diyen bir kültürün sahibi, bir toplumsal dinamiğe sevdalı bir hoca olarak çok net söylüyorum: Yoksulluğun sorun olmadığı hiçbir şey yok -üniversitelerden de tutun- ama biz şuna kayamayız... O zaman bütün yoksulların suça yönelme potansiyeli, zenginlerden daha da yüksektir diyebiliriz, daha riskli sorunları var, evleri yok, açlıkları var, daha çabuk yangın çıkıyor evlerinde, ısınma sorunları var. Bu çocukları tahrik eden o kadar çok unsur var ki biz, o tahrik edici unsurları kontrol ve rehabilite etme sorumluluğuna sahip bir devletiz ve bu kadar da büyük bir devletiz. O zaman, Kurtuluş Savaşı'ndaki yoksulluğa baktığımızda, kemiğin kemiğiyle yaşadığımız o günler değil ama hepimizin sorumlu bireysellik... Bir Amerikan dernek toplumuna baktığımız zaman, en az 5 tane derneğin üyesi bir bireysellikleri var. Bizler de yardımseverlerden aile yaşam birimine kadar, belediyelerdeki destek birimine kadar, dinî ve millî bayramlarda her zaman için bir çocuğu okutmak, bir çocuğa destek olmak... Bir çocuğa özdeşim, rol model olma sorumluluğumuzu yabana atmamak zorundayız. Elimizden kaçan dünya... Yeşil Yol'daki şeyi düşünün, ben izlerken çok ağlarım. Kimse damgalanıp yaftalanacak kadar suça yönelemez, bizim kendimizin sorumlu ve gerçekten sağlıklı bireyselliği hep birlikte yaratacağımızı düşünün. Hiçbir devlet bütün sorunları çözme gücüne sahip değil ve gücü de yetmez.

MÜHİP KANKO (Kocaeli) - Sevgili Hocam, benim söylemek istediğim şu... Multifaktöriyel -bunu sabahtan beri konuşuyoruz- yani genetiğinden tutun, işte, uyuşturucu kullanmasına, anne-babadan gördüğü şiddet, aile içi şiddet, mutsuzluk, okuyamaması, MESEM'lere gittiği zaman ortaya çıkan haksızlıklar; bunların hepsi bir faktör ama benim anlatmak istediğim şu: Yani son dokuz yılda yüzde 51 artmış bir şey, bir olay, son bir yılda yüzde 13 artıyorsa burada değişen önemli bir faktör vardır. Bu faktörlerden en önemlisi bence ekonomik olarak bazı şeylere insanların ulaşamaması; bu, ailede de böyle, çocukta da böyle. Dolayısıyla, ben bunu vurgulamak istedim, yoksa tabii ki sizin dediklerinizin hepsine katılıyorum ama ben neredeyse geometrik olarak artışa girmiş bir şeyden bahsediyorum yani bu yıl 202 bin, gelecek yıl 240 bin, ondan sonraki yıl 267 bin, 270 bin; baktığınız zaman, benim söylemek istediğim o. Yani bir sürü parametre var ama esas olarak, acaba ekonomik olabilir mi?

MUSTAFA KÖSE (Antalya) - Hocam, dünyadaki artış...

MÜHİP KANKO (Kocaeli) - Olabilir, bir şey demiyorum ama bizde daha fazla sanki.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ama risk faktörü olarak ekonomik kırılganlıkları zaten en başta söyledik. MÜHİP KANKO (Kocaeli) - Yok, tabii. Sonuçta TÜİK'in rakamlarına göre konuşuyorum; Amerika'da, Almanya'da bu kadar değil. TÜİK'in rakamları bunlar.

DİLAN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Velez ki öyle ama biz kendi ülkemizi iyileştirmeye çalışalım.

MUSTAFA KÖSE (Antalya) - Yok, yok, ben söylediğimize itiraz etmek için söylemedim, başka bir sebeple söyledim.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Teşekkür ederiz ama onu bir başlık olarak zaten belirlemiştik aslında. Hocalarımız da aslında o teorinin içinde ekonomik, sosyoekonomik kırılganlıkların risk faktörü...

MUSTAFA KÖSE (Antalya) - Geçtiğimiz yıla göre...

MÜHİP KANKO (Kocaeli) - Sayın Vekilim, yüzde 13.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - İnşallah, bu Komisyonun çalışmaları neticesinde ve fikrî takibini de yaparak güzel bir katkı sunacağız.

Sayın Suiçmez'in de söz talebi var, kendisine söz veriyorum.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, kıymetli hocalarımız, değerli danışmanlarımız, bürokratlar; hepinizin yeni yılını kutluyorum.

Ben, öncelikle kıymetli hocalarıma teşekkür ediyorum, Sayın Mavili, Karataş ve Ulukol Hocalarımı dinlemekten çok büyük bir zevk aldım. Sunumlarının çoğu kısmına katıldım, katılmaktan dolayı da büyük bir memnuniyet duyduğumu ifade ediyorum ancak birkaç hususu daha sonra sorularımın arasında da zaten soracağım.

Sayın Mavili'nin aslında söylediği birkaç cümle vardı, ben de ondan gireyim. "Sorunları biliyoruz." dediniz, "Yapılması gerekenleri de biliyoruz." dediniz, "Aslında politikalar da var." dediniz, "Ama eylem ortaya konulmalı." dediniz. Tam da ben o noktadayım yani bu Komisyonun Amerika'yı yeniden keşfetmesine falan gerek yok; sizler için içindesiniz, alanda yapılan çalışmaları yıllardan beri siz de çalıştığınız için hem alanda görüyorsunuz hem de okuyarak, izleyerek takip ediyorsunuz. Benim burada olduğu gibi birçok arkadaşım da avukat, biz de meslekten deneyimliyiz o konularda. O yüzden -siz de o olmadı ama- yarın öbür gün İstatistik Kurumu, Adalet Bakanı, Emniyet Müdürlüğü, Jandarma gelecek, burada bize, ülkede sanki her şey dört dörtlükmüş gibi birtakım veriler üzerinden gidecek. O zaman -işte mesele bu- biz, eylem ortaya koyarken nerede eksikiz, nereleri düzeltmemiz gerekiyor? Zaten bunu da açıkça söylediniz yani vaka odaklı gitmeliyiz, aile odaklı gitmeliyiz, çevre duyarlılığını önemsemeliyiz. "Çevre" derken neyi kastettiğimi biliyorsunuz herhâlde. Dolayısıyla, yapılması gereken şeyler... Aslında onları da biliyoruz. Şimdi "Biz niye yapamıyoruz, nerede eksikiz?"i çok ciddi bir şekilde bu Komisyonun tartışması gerektiğini düşünüyorum. Öteki türlü, biz de alırız, biraz daha inceleriz, siz de incerseniz, Komisyonda herkes okur, bir şey ortaya koyar ama "koordinasyon" dediniz mesela, evet, çok önemli, büyük bir eksiklik, alanda sizler de görüyorsunuz, bizler de görüyoruz; kurumlar arasında iş birliği yok, biri alıyor, bırakıyor "Görevimi yaptım." diyor; biri alıyor, bırakıyor "Görevimi yaptım." diyor; bir alıyor, bırakıyor "Görevimi yaptım." diyor ama biz, o suça sürüklenen çocuğa ilk suçunda gerekli müdahaleyi yapamadığımız için, o ilk suçunu, nasılsa, büyük bir ihtimalle -basit suçlarda- hükmün açıklanmasının geri bırakılacağı kararı verileceği için, hiç kimse süreç içerisinde önemsemediği için, ilerdeki yıllarda hem suç tipinin, işlediği suç tipinin değişiklik gösterdiği şekliyle -karşımızda olduğunu- hem de işte 20 tane, 30 tane suç dosyası aynı çocuk tarafından işlendiğiyle karşı karşıya geliyoruz. Şimdi, burada oturup düşünmemiz gereken şey, herkes bunu bilirken -akademisyeni biliyor, bakanlıkları biliyor, barolar biliyor, avukatlar biliyor, hâkim, savcısı biliyorken- biz, niye çok iyi bildiğimiz bu konudaki eksikliği gideremiyoruz? Bence bunun tartışılması gerekiyor.

Şimdi, tabii, hepsine cevap verebilir misiniz bilmiyorum ama mesela, çocuk kapalı infaz koruma kurullarında kalıp sonra tekrar suç işleyen yani aslında rehabilite edilmesi gereken ya da "Rehabilite ettik." diye düşündüğümüz ancak tekrar bırakıldıklarında suç işleyip tekrar cezaevine giden çocuk sayısının kaç olduğunu merak ediyorum. Bir bilginiz varsa, verebilirseniz çok memnun olurum.

Mahkemeler ayrı bir problem; onlar da koruyucu, destekleyici tedbir kararlarını ne kadar alıyorlar? Alanda çalışıyorsunuz, biliyorsunuzdur; alanlar da ne kadar etkili alıyorlar bu kararları, kararları denetleyebiliyorlar mı? Bunların hepsine baktığımızda, çok azında gerekli olacak şekilde önleyici, koruyucu tedbir kararlarının verildiğini, SİR'lerin yeterli şekilde çok az bölümünde alınabildiğini, mahkemelerin devamında da bir denetleme de yapmadığını hepimiz çok iyi biliyoruz. Öyleyse mahkemelerde mesele ne yapabiliriz, nasıl tekrar suç işlemesinin önüne geçecek önleyici ve koruyucu tedbirleri mahkemeler alabilir, nasıl denetlemeyi yapabilir; bunları nasıl acaba sağlayabileceğiz?

Şimdi, ilk suçla geldiğinde polis hemen Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürlüğüne, Bakanlığa bir bildirimde bulunuyor mu? Bulunmuyor aslında, nereye bulunuyor? Savcılığa bulunuyor, baroya bulunuyor CMK'den istesin şey diye. Dolayısıyla kaldığınız zaman burada adli sistem içerisinde birdenbire çocuk kalıyor, idari sistem olayın dışında bırakılıyor. Oysa inancım odur ki eğer idari sistemde yüzde 10'luk bir iyileştirme yapabilirsek biz belki bu tekrar tekrar suç işleyen çocuk sayısını yüzde 50'ye kadar azaltabiliriz diye düşünüyorum. Bilmiyorum anlatabildik mi yani ilk aşamada... Hani gerçekten siz de sosyal hizmetler uzmanlığının ne kadar önemli olduğunu söylediniz, ben de inanıyorum. Dolayısıyla daha ilk aşamada sosyal hizmetler uzmanlarıyla bir araya gelemeyen bir suçlu çocuk profili çıkıyor; ondan sonra ikincisi, bilmem nesi olduğunda, devamı olduğunda ancak giriyor. Dolayısıyla bu konuda görüşünüz nedir merak ediyorum. Yani polisin daha ilk aşamada Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürlüğüne, uzmanlara erişebilmesinin etkili olabileceğini, faydalı olabileceğini düşünüyor musunuz?

Biliyorsunuz, son yıllarda yapılan değişikliklerle, adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleri içerisinde artık adliye de görev yapan, yine denetimli serbestlik de dâhil olmak üzere bir sosyal çalışmacı, sosyal hizmetler uzmanı havuzu oluştu. Bu havuzlardan artık mahkeme istiyor, gidiyor, denetleme istiyor, gidiyor ve bunlar SİR hazırlıyorlar ama ikinci sefer yoklar mesela, başka bir arkadaş... Havuzdan geldiği için, sizin de söylediğiniz gibi, Türkiye'de bir vaka izlemesi olmuyor. Oysa hepimiz biliyoruz ki bir çocuk bir şekilde adli sistemle tanıştığı andan itibaren eğer bir sosyal hizmet uzmanı tarafından takip edilebilse işte o etkin koruma sistemini sağlayabiliriz. Sizin bu konuda düşünceniz veya bu konuda iyileştirmemizi -kanun anlamında söylüyorum- değiştirmemizi istediğiniz bir yer var mıdır bu havuzda toplanması konusunda?

Okullarda sosyal hizmet uzmanlarının görevlendirilmesine bakış açısı ne olabilir? Ben faydalı olabileceğini düşünüyorum. Siz de öyle düşünüyor musunuz? Tabii, oradan biraz sonra da sosyal hizmet uzmanı sayılarına herhâlde gelmemiz gerekecek ama mesela şeyi de önemsiyorum: Acaba farklı 5 tarihte 5 tane suç işleyen çocuk sayısı kaç yani aynı günde değil farklı suçları 5 ayrı tarihte 5 kere işlemiş olan? Hani diyoruz ya 3 bin, 4 bin çocuk hapisanede diye ama bunların kaç -tırnak içinde- toplu için tehlikeli olan çocuklar ki ben şimdi o sözünüze de gelmek istiyorum. Siz bunları "toplum için tehlikeli" diye düşündüğünüzde -o niyetle demediğinizi biliyorum- ama bu şekilde ifade ettiğinizde zaten toplumun çok büyük bir bölümü "O zaman bunları içeride bırakalım, o zaman bunların cezalarını daha da artıralım." diye düşünüyor. O yüzden, bu konuda haddim olmayarak söylüyorum ama toplumun bu algısını da düşünerek belki bu konuya değinirseniz daha iyi olacak.

Millî Eğitim Bakanlığının, Millî Eğitim il müdürlüklerinin işin içerisinde olması gerekiyor. Zaten siz de söylediniz ama buradaki eksiklikler nedir? Niye biz okula gelmeyen çocukları takip edemiyoruz? Burada Aile ve Sosyal Hizmetler uzmanları ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında nasıl bir iş birliği acaba yapabiliriz?

Şimdi, hocam dediniz ki: "Vicdan" Hani "Vicdan öğretilir." dediniz ama vicdanı kim öğretecek, vicdanı kim öğretecek; neresinden tutarsak tutalım, bir çürümüşlük yaşarken bu çocuklara vicdanlı olmayı kim verecek?

"Tedavi" dediniz hocam, biyolojik yatkınlıkla ilgili konuşma yaparken "Çok dikkatli konuşuyorum, yanlış anlaşılmasın." dediniz ve bunların tedavi edilebilir nitelikte olduğunu söylediniz. Şimdi, ben şunu sormak istiyorum: Çok güzel ama bu tespiti kim yapacak? Hangi elemanlar yapacak? Tespiti yaptıktan sonra tedaviyi kim yapacak? Yani tamam, güzel, böyle bir tespit yapabiliyorsak, bunun da tedaviyle olumlu bir sonucu varsa güzel bir şey, yapalım ama kim saptayacak? Yani Bakanlığımızda 27 kere mi, 17 kere mi ne bir şeye gidildi de oradaki çocukların durumu saptanamadı, 5 çocuk yanarak öldü. Şimdi, bu gerçekler içerisinde değerlendirmemiz gerekiyor. O yüzden, ben aynı şeyi...

Hani siz "Bir bölüm aile odaklı." dediniz ya, aileler de dökülüyor. Şimdi, biz çocuğu rehabilite ederken aileleri rehabilite edeceğiz. Aileleri rehabilite etmek için ve tüm bu kocaman düzeni değiştirmek için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığındaki görevli sayımız nedir mesela? Biliyorsanız lütfen iletin ve bu düşündüğünüz -herhâlde aynı şeyi düşünüyoruz- sistemi yaratmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına sosyal hizmetler uzmanı kaç kişi alınırsa biz bu tabloyu değiştirebiliriz? Bunun acaba bir çalışmasını yaptınız mı? Bunu nasıl gerçekleştirebiliriz? Bu, milletvekili olarak belki bir dahaki bütçede önerilerimiz içerisinde de muhakkak olmalı diye düşünüyorum.

Zeki Hocam gitti, arkasından konuşmak gibi olmasın ama "Boşanma ara buluculuğu getirilmeli." dedi. Ben, bunun arkasında hangi veriyle etki analizi yapmış, ne demek istedi, anlayamadım. Boşanma ara buluculuğuna büyük bir çapta biz, avukatlar, barolar, kadın ve çocuk çalışan sivil toplum örgütleri olarak karşıyız ama arka planda neye dayandı bilmiyorum, siz cevaplarsanız sevinirim ama biz bunun faydalı olmayacağını düşünüyoruz.

Ben, sunumlarınızdan dolayı hepinize tekrar teşekkür ediyorum.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Öncelikle biraz hızlı gideyim.

Şöyle bir durum içindeyiz: Ben 2005 yılında Hacettepe öğretim üyesi olarak Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar Raporu hazırladım ve bu raporda şöyle bir gerçekliği tespit ettim -Türkiye çapında bir şeydi- Türkiye'de kırk yıllık meslek olarak 3 bin mezunumuz vardı bizim, 2005 yılından sonra ilk defa Resmî Gazete'de...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Kaç dediniz Hocam?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - 2005 yılına kadarki süreçte biz kırk yıllık bir meslektik ve tek okulduk, sadece son üç yılda Başkent açılmıştı ve Başkent henüz mezun verememişti. Ben böyle bir görevde, 2002 ile 2005 yılları arasında, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetlemede Korunmaya Muhtaç Çocuklar Raporu hazırladığımda çok net bana jandarma ve polis kuvvetlerinden şöyle bir dosya geldi: "Hocam, sen derste -o zaman Hacettepede doçentim- istismar edilen çocuğun ailesi yanında kalmasını mı söylüyorsun sosyal hizmet uzmanlarına? Neden bu çocuklar hâlâ üç buçuk aydır Adıyaman'ın Besni..." Neyse il vermeyeyim. Bu ilçede bu çocuk ailesinden alınamamış, kuruma yerleştirilememiş.

Şimdi, biz orada bürokratik anlamda denetim elemanı hatta sonradan vali olan ve denetim elemanı olan çok değerli 3 arkadaşla... "Türkiye çapında araştırma yapıp Türkiye'de sosyal hizmet okulunun tek olması çok büyük bir problemdir -Türkiye o zamanlar 75 milyondur- 75 milyonluk bir ülkede bin kişiye en az bir sosyal hizmet uzmanı düşmesi gerekir." dediğinde ben askerî sosyal hizmette de çalıştığım için orada sadece 10 bin tane Amerika'da "social worker" vardı çünkü askerler arasında da madde bağımlısı, aile içi şiddet gibi birtakım sorunlar vardı ve biz güçsüz durumda çalışıyorduk. Bunun üzerine Türkiye'de 5 tane -ama şu anda, 2025 yılında 76 tane- sosyal hizmet bölümü, okulu kurduk YÖK sisteminin içinde. Sağ olsun, benim YÖK Başkanı Hocalarım "Mavili ne diyorsa yapılacak. Türkiye çapında bir iş yapılıyor." dediler. Ben elimde çantayla 3 okulun kurumsal olarak yüksekokuldan fakülteye dönmesini, fakültelerin de master ve doktora programı açarak yeni açılmış okullara öğretim elemanı yetiştirmesini sağlama yolculuğunda çalıştım ve hâlihazırda da bu işi yapmak üzere Eskişehir Anadolu Üniversitesinde bir fakültedeki sosyal hizmet bölümü klinik nasıl olur, nasıl klinisyen olur... Şu anda biz 67 bin değil, 76 bölümle 20 binden fazla, o zamanın şartlarında beş yılda -Bakanlıkla şey yapmıştık- biz sadece kırk yıllık öğrenci sayısını tamamlıyorduk. 6 tane sosyal hizmet bölümü açıldı, Sakarya, Isparta, Hacettepe fakülte bölümü oldu ve Konya'da ben açtım, oraya gittim. Bu bölümlerin sayısı birdenbire 40'ı geçince... Şu anda Türkiye'de yaklaşık olarak 40 bine yakın sosyal hizmet uzmanı var, bunların 20 bine yakını farklı alanlarda çalışıyor. Adalet Bakanlığı ve Aile Bakanlığında çalışan uzman sayısı Türkiye çapında 2 bin, 2.500 civarındadır ama...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Toplam mı?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ALİYE MAVİLİ - Toplam olarak söylüyorum, psikolog ve profesyonellerle birlikte saydığınız zaman işte 4.500, 5 bin yani çok az sosyal hizmet uzmanı alınıyor, 150 tane, 160 tane, Türkiye'deki 83 ile bölünecek.

Şimdi biz aile yaşam merkezleri kurduk, aile danışma merkezleri kurduk, sosyal hizmet merkezleri kurduk ve sevgi evleri gibi bütün bu korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili kışla tipi bakımı değiştirerek daha küçük aile tipi formata geçen, bakım veren kuruluşlar kurduk ve bu kuruluşlarda dönüşümlü olarak mesela üç münavebeli bakıcı anne, sosyal hizmet uzmanı, 10 evde mahallî düzeyde hizmet veriyor; mesela 10 tane sevgi evi varsa o mahalledeki birimden sorumlu sosyal hizmet uzmanı.

Toplunun içinde sosyalleştirip toplumsallaştırmaya çalışıyoruz koruma altına aldığımız çocukları ama Adalet Bakanlığının denetimli serbestlik kısmındaki uzman istihdamında koordinasyon ve iş birliği sağlanmasında sorunlarımız var. "Vaka odaklı" dediğimiz sistem, benim kendi terminolojimde... Bu okulların akreditasyonu uğraşan bir dekan olarak söylüyorum, yirmi yıllık aktif dekanım ben farklı fakültelerde. Benim derdim şu: Klinik odaklı uygulama 50 tane sosyal hizmet bölümü sağlık bilimleri fakültesinde. Bu ne demektir? Biz sorun alanlarında klinik müdahale yapacak kadar grup çalışması, bireyle çalışma, aile çalışması ve topluma hizmet çalışmaları yapacak donanımda profesyoneller yetiştirme sevdamızla yola devam ediyoruz. Bu parçalarımızı Türkiye çapında bütün okullara yerleştirmemiz için Hacettepe tek okul olarak çok büyük bir handikap yaşamıştır, bunu da raporuma yazmışımdır. Sayın Emre Kongar'ın okulu kapanmasaydı ve biz tek okul olarak... Doğramacı döneminde ben üniversitede araştırma asistanıyım, okulumda sevdalı kaldım, Gazi tıbbı gitmedim. Nedenim de şu: Sosyal hizmet öyle bir özellikli alandır ki hekimin de psikoloğun da psikiyatrisin de bütünlüklü çalışmasıyla oluşturduğunuz sosyal politikayla çok etkili olabilirsiniz. Hekim, tedaviyi bilir; o tedaviyi ne kadar iyi bilirse benim için çok önemli bir gönderme mercisidir, oraya gittiğimde... Maddeden arınma maliyeti devlete 6.500 lira ve şu anda mesela, ben Sağlık Bakanlığı personeline, hekimlere dört günlük eğitim verdim. Çok net, bağımlı doğan çocuk var ve bunların kimliğini, bu kadınları biz deşifre edemiyoruz ve ben o kadınlarla grup çalışması yapamadım, "Sayın müdürüm, ne olursunuz, ben bu kadınların..." dedim. Hani ağlayan çocuklar doğuyor ve bu çocuklar bağımlı olarak, o öz bakımı yetersiz, devlet tarafından bakılan çocuklar... KVKK kapsamında hep verilerin gizliliğini koruduğumuz için... Eşinden dolayı, eşin suça yönelmiş olmasından dolayı kadınlar hamileyken uyuşturucu kullanıyor. Bu alanda yaklaşık 1.500'e yakın madde bağımlısı doğmuş çocuğumuz var ve iki buçuk yılda biz onları maddeden arındıramıyoruz.

Bu alanlardaki sıkıntılarımızın bazılarını bilsek de devlet olarak... Mesela, Sağlık Bakanlığı gençlerde denetimli serbestlikte maddeden arınmada belediyeden de destek istiyor. Alkolde Yeşilaydan çok iyi destek alıyoruz, bütün Yeşilay personelinin eğitimlerine gidiyoruz. Şimdi, güçlü STK'lerimiz var. Mesela, bizim Adsız Alkolikler grubunda alkolün kötüye kullanımını, babanın kız çocuğuna istismarını gördüğüm zaman öğrenciler arasında bu çocuğu, bunu nasıl koruyacağım deyip özel odamda yemeğe gitmeden öğrenci görüyorum. Bu alanlar o kadar kritik alanlar ki biz bunları deşifre edip sayısal olarak sunduğumuz zaman... Devlete hizmetkâr olmuş bir akademisyen olarak -kırk yılımı tamamladım ben geçen şeyde- hep şöyle bir şey düşünüyorum: Bu sevdada öyle bir sevdadır ki tek bir çocuğumu kaybedecek ne niyetim var ne de onu gözden çıkaracak bir durumum var. Her çocuk, her aile, her topluluk çok değerlidir ve bir kişideki sorun o mahalleyi nasıl bozuyorsa -hani bir kötü komşu bizi şey yapar diye bakıyoruz- bir çocuğun o aile içinde korunamaması, ailenin birlikte yapılanamaması... Aile danışmanlığı eğitimini de 96-98'de açtık ama para kazanma gibi görüldü. Mutlak surette bütün uzmanlar aile danışmanlığı eğitimi alıyor, psikologlar alıyor.

Şimdi, bu alanlarda bizim yapacaklarımızı, öğrendiklerimizi öğreniyoruz ama bir koordinasyon ve iş birliği eksikliği... Denetimli serbestlikte "vaka odaklı" dediğimiz şey, bir vakayla başlangıç aşaması, durum tespiti aşaması... O mahallede tespit edilmiş çocuklar uyuşturucu satıcısı oluyor, suça yöneliyor dediğimizin makro açıdan toplum merkezlerinde ele alınması gerekiyor; biz bunları yapamıyoruz. Orada Adalet Bakanlığının vaka odaklı merkezdeki uzmanları izleme ve takip yapamıyor. Hâlbuki, bizim, MESEM'lerde mesleki eğitim alan çocukların, gençlerin izleme ve takiple sürekli olarak risk alanlarına kayıp kaymadığını takip etmemiz lazım. Yani herkesi izleyelim demiyorum ama onun bize bağ oluşturacak kadar, bilgi verecek kadar, gerekirse koruma ve detoksifikasyon sağlayacak bütünlüklü hizmetleri yürütmekte sıkıntımız var. Mesela, savcılara ve hâkimlere eğitim verirken bana şöyle bir şey söyledi: "Boşanmada da bunu yaşıyorum." Boşanma ara buluculuğunu sorduğunuz için söylüyorum. Boşanma ara buluculuğu çok kıymetli bir roldür, çok önemli bir roldür. Çatışmalı boşanmalarda çocukların velayet ve nafakaları nedeniyle, para kazanma nedeniyle kullanılmasının önüne geçer; profesyonelce multidisipliner çalışmayı sağlar. "Ara buluculuk" dediğimizde, orada kadın boşandıktan sonra yalnız başına yaşayabilecek mi -Sayın Cumhurbaşkanı bu konularda söylüyor- yeniden şiddet mağduru olabilecek mi, insan ticaretinin içine düşen aile fertleri var mı, suça yönelmiş aile fertleri var mı; bu boyutların tamamının değerlendirilerek takip edilmesi ve mevcut sorun alanlarının değişip dönüştürülerek o ailenin işlevsel bir bütünlük içinde birlikteliğini sürdürüyor olması, ayrı ise de ayrı yaşayacaklar ise de... Bunun için boşanma ara buluculuğu diyorum. Oradaki hâkimlerin şöyle bir deneyimleri var: "Bu evlilik bir şansı daha hak ediyor sayın hâkimim" dedim. Ben bilirkişiydim, gerçekten çok meşhurlardan birisinin evliliği idi, isim veremem. "Hocam, bunlar hukuku kullanan tipler, siz inanıyor musunuz? Profesörsünüz, ben raporunuza güveniyorum." dedi. "Gerçekten inanıyorum efendim, herkes ikinci şansı hak eder." dedim ama inanın, üç buçuk ay o kadının kocasıyla davasıyla uğraştım, böyle internetten bulup uğraşılan bir şey. Şimdi, ara buluculuk -sözü oraya bağlamak için söyledim- ara buluculuk öyle bir hizmettir ki o evlilikte çocuğu dikkate alırsınız, çocuğun olmadığı ya da çocuğa yönelik şiddet varsa, düzgün ilgilenmiyorsa, o çocuğu okula götürmüyorsa, o çocuk mahallede uyuşturucu çetelerinin akran zorbalığına maruz... Okullardaki akran zorbalığı çok iyi takip edilmiyor. Devlet okullarında tek başına PDR yetmez. Okul sosyal hizmeti çok önemlidir. Orada da bizim temel gücümüz şuradan geliyor: Bizim, mahalleye gidip, eve gidip, aileye gidip burada aksayan yan şu, burada babanın rol modeli yok, burada başka illegal durumlar var, komşuyla başka ilişkiler var falan filanı tespit etmemiz lazım. Bu tespitler yapılmadan da ara buluculuk işlemi kâğıt üzerinde sadece ara buluculuk olarak kalıyor. Hukuku kullanan, davaları kullanan, boşanmak üzere olan çiftlerin çocukları istismar ettiğini ve çocukların gerçekten denetimsiz olarak suça yönelmesinin risk faktörü olduğuna da tanık oldum.

Evet, çok konuştum, affedin, özür diliyorum ama vakalar çok olunca bu örnekleri vermek üzere mecbur kaldım.

**BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Estağfurullah.**

Şimdi, hâlihazırda planladığımız toplantı saatini otuz beş dakika aştık, herkes büyük bir sabırla ve istifade ederek dinledi; çok teşekkür ediyoruz.

Ben başka soru talebi de görmediğim için toplantıyı nihayete erdireceğim, yalnız bir cümle eklemek istiyorum. Boşanma ara buluculuğundan aslında biraz da anlamamız gereken, fonksiyon gören bir aileye belki bir şans tanımak olsa da asıl bence önemli

fonksiyonu, fonksiyon görmeyen ailelerin sulh içinde yollarını ayırması çünkü kadına şiddet, çocuğa şiddet... Geçenlerde bir çocuğu ailesi, babası bıçak dayayarak annesini tehdit aracı olarak kullandı. Aslında kadının, çocuğun hiçbir şekilde istismara uğramamasını da temin eden ve aynı zamanda hukuki konularda farkındalığını artıracak, fırsatları gösterecek, eğitimler verecek ve evliliğin bitmesini de sağlıklı nihayetlendirecek... Çünkü fonksiyon görmeyen, dayak ve şiddet gören bir kadının da asla bir ara buluculukla geriye dönmesi ve o korkunç şiddet girdabına tekrar dâhil olmasını asla istemeyiz, bunu kabul edilemez buluyorum.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Sayın Başkan, ben bir söz alacaktım.

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ben kifayetimüzakere yapıyorum çünkü hem çalışanlarımız...

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Onunla ilgili değil, şeylerden sonra size...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Biz ideali, olması gerekeni... Zaten bu ne kadar işlerliği olan bir şey bilmiyorum şu anda, ona bakacağım.

DİLAN KUNT AYAN (Şanlıurfa) - Çok tartışılıyor ama...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Burada doğru anlamak lazım çünkü kadına şiddet vakaları da gerçekten boşanma sürecinde bir hakemin, bir akıl ve uzman grubun ya da kişinin bir yol göstericiliğinin olmamasından da kaynaklanıyor. Hem kadını hem çocuğu koruyacak ve o fonksiyon görmeyen evliliğin de nihayetlenmesini belki kısaltacak... Çünkü senelerce uzayan, senelerce senelerce boşanamayan çiftler de var, bu da kadının şiddete uğraması için de büyük bir risk. Belki bunu kısaltacak bir fonksiyon da icra etmeli.

SİBEL SUIÇMEZ (Trabzon) - Şimdi Sayın Başkan, sizi...

BAŞKAN MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT - Ben şimdi toplantıyı resmî olarak kapatıyorum ama sizin yorumunuzu dinleyeceğim çünkü çalışanlarımız ve stenograflar, bir sürü arkadaşımız üç buçuk saati aşkındır çalışıyorlar; hepsine çok teşekkür ediyorum, bütün katılımlarınız için teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati: 18.11